

Jānis Akuraters

LĀČA BĒRNI.

Skati iz kalpu dzīves 4 cēlienos.

- I. skats — Lāča bērni.
- II. skats — Kāzas.
- III. skats — Ķēniņa dēls.
- IV. skats — Veļi.

Pirmais cēliens.

Lāča bērni.

PERSONAS:

Andrejs, jauns puisis.

Maija, kalpone, jauns skuķis.

Janka, kalpa zēns, pirmo vasaru darbos.

Juris, vecs kalps.

Rūta, viņa sieva.

Skatuve. Plaša pļava ar siena gabanam un tālak nopļautām vālam. Pa labi — mežs ar sirmiņiem augstiem kokiem, no kuņiem ēnas stiepjas pār pļavmalu. Meža malā zem bērza šūpulis ar kūrti, apstiepts ar vienkāršu, baltu audekla gabalu. Tālak, zem eglem, ugunskurs, uz ta katls, uzmaukts uz kārts un uzlikts uz steķa: pie kokiem darba rīki un drēbju gabali; izkaptis pakārtas zaros. Dibenā, pa kreisi, siena šķūnis līdz pusei redzams ar ieeju — logu. Pie šķūņa piekārtas maizes kulites.

Karsts vasaras dienviids ar augstiem, baltiem mākoņiem. Visi strādnieki vieglās drēbēs.

Rūta šūpo viegli šūpuli; pie ugunskura sēd Juris un Andrejs. Juris pin vīzes, Andrejs sataisa grābekli.

Rūta dzied.

Aija, žu žu, lāča bērni,
Aija, žu, žu,
Plakanami kājiņami —
Aija, žu.

Juris un Andrejs dūkdami līdzī.

Plakanami kājiņami,
Žu, žu, žu...

Rūta.

Kas vilkami, kas lāčami —
Aija, žu, žu,
Mežā kāra šūpuliti,
Aija, žu.

Juris un Andrejs tāpat kā pirmak.

Rūta skatas šūpulī. Nu, ko tu gribi vēl? Tu, lāčuks!.. Smaida. Tu lāčuks!.. Vilciņš tu! Ja, vilciņš... vilciņš... Negulesi vēl?.. a? negulesi? Palaidnis, ja, vilčuks, tu. Ko tu smeji? a? Nāks lāčuks atdošu mazo bērnu lāčukam, ja, lāčukam; atdošu, atdošu... Nu, guli nu. Uhu — u — uhu — u... Kustina šūpulī.

Andrejs. Ē, tos meitīšus! Tu viņiem satais' to un to, palīdzi tur un tur... Neka paši nevar. I bērna aizmidzinat.

Rūta zobodama. Re tu mutainis. Kas no šī paša būtu, ja meitīši nebūtu. Tad meitīši šādi, tad tādi, bet kad citi neredz, tad šis kā kaķis ap karstu putru laizas.

Andrejs. Kur ta' laizas? Kas laizas? Runā tik...

Rūta. Nu, jau nezinams... Ko vakar tev Maija darija, kad tu viņu...

Andrejs mēda. Klus' nu klus'. Maija darija... ē! Smejas ļautri. Ja, vaj zin. Jocīgas tās lietas ir pasaulē gan. Ir tur ko kārot gan. Par septiņām tikai viena dvēsele... Nospļaujas. Būtu labāk ēst devuši. Vēders ņaud kā vecs kaķis.

Juris pīpi izklapedams. Nu i rāvām šorīt kā uz derību. Redz, kā guļ viss pie zemes.

Janka pienāk gar meža malu pa pļavu, kalsens zēns, dūmainiem matiem, garām rokām, lempīgs.

Andrejs. Nu, kas tad tev, Janka, šodien? Ko tā ej salicis kā veca zebieksta? Va' zin, kad es tāds puika biju, tad vienmēr galvu augšā tureju.

Janka saņem sānus. Sāp sāni. Vaj visas iekšas uz riņķi apgrieztas...

Andrejs skaļi smejas. Ha, ha, ha, ha... Tad tev gan, vaj zin, cērmu zāles vajadzētu ieņemt. Varbūt, ka pāriet.

Rūta. Nu, vaj neklusesi, lielais! Kauna nemaz

nava. Zēns, ek, nepieradis pie plaušanas, sastaipijies un tad nerrot vēl. Cik sen pats vēl liels ticis...

Juris. Nesaki neka, Janka. Gan jau būs labi. Savelc tik siksnu stiprak, gan pāries. Sajozies tik!.. Ē, kas tagad vairs par darbiem. Kā bij, kad es augu. Neēdušam vajadzeja strādat; neprasija vis kāds, vaj vari, vaj nevari vairs.

Janka atsēzdamies. Ja, es jau ari daudz neka nesaku. Kad tik gulet vairak varetu dabut. Bet tā—galva reibst... Atlaižas un tūlit guļ.

Andrejs laipnak. Ja, Janka, posta gadi. Bet paklausies tu mani, — es tev izmācišu, ka visu var panest. Kas tas mums, jauniem zēniem. Muša! Nomet grābekli. Tā; nu gatavs reiz. Va' velns, kā ēst gribas. Ē, saimniec, vaj dosi pusdienu! Klie dz. Ehe! Ehe! Maija! Uhu u!..

Rūta. Kuš, bļauka! bērnu uzmodinasi! Klie dz tavu kliegšanu. Kustina šūpuli.

Maija jauna, dzelteniem matiem, slaika; balta blūze un katuna svārki; basām kājam nāk no šķūņa ar šuvekli. Uja, uja kas tur tā gaudo? Vaj kādam kas nesvilst?

Andrejs. Redz še, kur tavs grābeklis. Gatavs. Bet kad tu man pie grābšanas tos klēpjus aiznesisi. Tak jau man vieglak būs. Bet nu raugi, vaj tas putras katls ar' ir gatavs. Pusdienas laiks jau pāri. Staipas. Oho—o...

Maija rīkojas ap katlu. Ja, ja. Varesi dabut tūlit, lielais ēdejs. Bet ja tu domā, ka tavas nastas nesišu, tad gan krāpies, puis. Noceļ katlu no uguns. Pa tam Juris aiznes vīzes pie Rūtas un nomet tai priekšā; abi sarunajas.

Andrejs klusam. Vaj zini, Maija, tu ar mani pa labam. Man ir medus. Šorīt uzplāvu bišu kamolu zālē. Pa dienvīdu dabusi. Bet nu nemēdi vairs mani kā vakar.

Maija lej ēdienu bļodā. Ēd vesels savu medu... Ej nost, kājas noplucinasi ar karstu virumu. Andrejs izbijies atlec: Maija sirsnīgi smejas. Kā sienāzis lec. Paklāj

baltu drānu, noliek bļodu un citas lietas. Nu, kam gribejās!
Andrejs sauc. A — u! Sanākat pie pusdienas!
Ē, Janka, celies, cepeši jau kūp; iekod uz tām vēdera
sāpēm. Janka guļ.

Juris. Jaiestrebj ir. Kauli tādi smagi, kad tik
lietus nebūtu. Noliekas uz vēdera pie bļodas un sāk strēbt.

Andrejs noliekas tāpat uz vēdera. Ek, putriņa, kā
zils debess! Es jau domāju... Diezi' cik gadu ir,
ka katls mazgats pēdejo reiz. Skatas uz Maiju.

Maija igni. Tāds kā katlu mazgatajs. No purva
ūdeņa šis grib baltu putru. Varesi citureiz pats vārit.
Mācīt tik zini citus. Aizgriežas.

Andrejs puš. Karsts kā no elles. Ē, Janka, vaj
celsies pusdienā! Ē, ē, ē! Bada ar kāju. Es domāju
gan, Janka, no tevis iznāktu guletajs, ja tu tiktu Lei-
putrijā. Nu celies!

Janka staipidamies. Mm... Pusdiena... Pievirzas
pie bļodas. Ēst ar' nemaz negribas. Vaidieviņ... vai...

Rūta. Nudie', tas zēns būs sastaiņijies šorīt. Vaj
nu nevarējāt palaist vaļigak, kur saimnieks neredz.
Ja, kur tu kalpiņš ņemsi atpūtu; ej tik un ej! Nopušas
gaudīgi.

Andrejs uz Janku. Vaj zin, tu netrenc tos kukaiņus
te bļodā; tos sienāžus. Smej kaut ko ārā.

Janka. Tu šorīt gaļas kāroji. Ēd nu āža gaļu.

Maija. Redz tā, Janka. Izmāci to lielo gudri-
nieku. Tā vajaga.

Andrejs. Ko smeļies tar. Dod labak maizi ko
piekost. Maija aizskrien pie šķūņa, paņem maizes kuliti un
atnes, pati stāv zem egles un šuj savu darbu tālak.

Janka. Kaut drīzak siena laiks būtu gaļam. Tad
lai kas nāk. To briesmīgo pļaušanu reiz varetu likt
pie malas.

Juris. Kur nu, Janka. Tad nāks kulšana; tad
tavus kauliņus lauzīs vēl citadi.

Andrejs. Tev, Janka, visur slikti. Jaiet art —
rokas sāp, jamēž stāļi — mugura pagalam. Kad

būtu tas, kad būtu tas. Un tad gulet tik. Kas tos darbus padarīs, ja tā gulesi?

Janka. Nu, tu jau tas lielais gudrinieks. Saimnieka draugs. Nezin, ko šam dos par to agro celšanos.

Andrejs dusmīgi. Es nekāds saimnieka draugs neesmu. Man tikai viena alga, kāds darbs darams, — es padaru visu un nesūdzos nevienam. Sakod zobus un paciet. Un kad tu visu vari, tad lai laiž tevi vaj ellē, — ne par ko nav bēda.

Juris. Jaunam labi runat. Bet kad vecums nāk klāt, tad gan citadi jadamā... Un tomēr neka nevari iegūt, cauru mūžu dzenams un ejams. Tik daudzi, ka to bedri tikai.

Andrejs drūmi. Zinams... Kalpa dzīve jau ir gan pēdejais, ko cilveks var nest. Tāds rītā, tāds vakarā, kamēr beidzot kauli sabrūk. Nekad uz kājam nevar tikt. Tapēc es ari domāju: mest pa roku galam visu un aiziet pasaulē. Vismaz pats savs kungs esi.

Juris. Ko tad pasaule tev iedos? Tāpat jaliec mugura un jastrādā, ja gribi dzīvot. Turies pie zemes — zeme tevi baros, — vienmēr savs kumoss būs, bet pasaulē — ta nezini vis vēl.

Rūta. Taisnība gan. Ir savs pajumts, ir ziemu siltums un bads ari pie durvim nestāv. Kur paliksi; ja gribi dzīvot, jastrādā vien ir, lai cik grūti.

Andrejs. Jastrādā jastrādā... Mūžīgi priekš cita. Tas tevi apēd dienu no dienas un neka neredzi, ko priekš sevis būtu ieguvis. E, pasaule ir plaša! Kamēr spēks kaulos — sapelnu naudu, un kad man tad savs zemes gabals, tad zinu ari, kam es strādāju. Bet ta — priekš otra. Par ko? Nolādeta dzīve...

Janka. Zemi dabūs tāpat. Visiem dos par velti. Lai nāk laiks tik. Izdalīs.

Andrejs mēda. He he... Zemi dabūs visi. Kur tad šis to gudribu ņēma?

Janka ar pašapziņu. Kur ņēma? Gan es zinu, kur

ņēma. Ir cilvēki, kas par to runā. Grāmatīņās rakstīts ir.

Andrejs. Solīt sola, bet nedeļa. Ha, ha, ha... Ja, Janka, zemi dabūs visi. Kad nomirsi, tad uzbērs, cik vari tik panest. Tad tev būs... Gudrinieki, saspied visu dūrē, strādā, lauz! Izturi visu, tad tev būs, ko gribi! Redz, ko es tev pateikšu... Bet šitā nīkodams, zinams, nekur netiksi. Nosviež karoti un paceļas sēdus.

Juris. Neka, Andrej. Daudz gan cilvēks var gribēt, bet kas viņam visu to dos. Tagad tev saule un skaidrs gaiss un sava barība, bet ko tur ēdīsi, kur tikai akmeņi? Zemei ir liels spēks, par visu lielaks. No viņas nekur prom netiksi, dzīvo šā, vaj tā. Beidz ēst un bāž pīpi.

Andrejs. Nu, uz jums klausities... Man diezgan būs te smakt ar šo gadu.

Maija piekrīzdama. Zinams gan, kā tad, labak aiziet.

Andrejs. Ak, tad tu arī gribi prom. Skat, skat! Vaj par ķēkšu uz Rīgu? Nu tad eita vien visi, es palieku tepat.

Maija. Tāds kā auša! Nezina, ko runā, ko ne. Uz Rūtu. Nāc nu, Rūta, pie pusdienas. Nosēstas abas un ēd, kamēr puīši sacēlušies taisa pīpes.

Janka. Dod nu man ar', Andrej, kādu dūmu, pašam aprūka. Ietin tabaku un pīpo. Bet tad nu gulet. Paliek drusku siena pagalvī un noliekas zem egles.

Juris. Jaatstiepj būs kauli. Darba jau šodien būs vaj līdz naktij. Aiziet lēnam un ielien šķūnī.

Rūta Maijai. Pamet nu tu acis uz to šūpuli, ja esi te. Es iešu tam mazajam ogu palasīt pa dienvidu.

Maija. Tad dienvidū neiesi? Atgulsties vien, būs vieglak pēc strādat. Tu jau nakti nedabū gulet aiz ta brēkuļa.

Rūta. Ko nu gulēs. Gan izgulesies, kad nomirs. Vaj nu man pirmā diena tāda... Ielien mežā.

Maija noliek traukus un katlu. Andrejs guļ zālē un skatas uz viņas. Maija nepiegrīž nekādas vēribas. Andrejs iekle-

pojas. Maija aizgriežas prom, piegriež viņam muguru un nosēstas ar šuvekli ēnā. Dienvidus klusums. Janka sāk krākt zem egles.

Andrejs pēc brīža, bailīgi. Maija... Maija!

Maija neliekas dzirdot.

Andrejs. Maija, paklausies nu... Maija!

Maija neatgrieždamās. Ko tad teiksi?

Andrejs. Bet nu paskaties tak šurp drusku. Es tā nevaru.

Maija palūkojas. Paskaties, paskaties... Ko tad tev vajaga? Ko tu mani vienmēr aiztiec.

Andrejs mīļi. Nu redz, Maija. Tu mani tīri kā puiku salamā. Nu, ko tad es tev nodariju? Nu?

Maija. Ak nu, ko nodariji. Bet ko tad es tev nodariju, ka tu mani vakar un šodien un vienmēr smeji? Kā kad es par apsmieklu priekš tevis būtu. Nelāga cilvēks tāds.

Andrejs. Vaj tad ļaunu domadams ko saku... Redz, Maija, es tāds cilvēks: uz ko man labs prāts, to vienmēr vairak ar muti pieminu. Nudie'.

Maija. Ak tad uz mani tas labais prāts tev? Man nevajaga ne tava laba, ne ļauna prāta... Tu esi tāds... tāds... Es nevaru iztūret. Apsedz acis kā ļaudadama.

Andrejs mudīgi pievelkas klat. Nu, Maija, Maija! Nu es nūdien neka, neka ļauna negribeju teikt. Nu Maija, nu meiten... Grib glāstīt galvu.

Maija laipnak. Ak nu, lai paliek, Andrej. Ej labak atgulties dienvidu, — šorīt bez saules cēlies.

Andrejs. Bet man nemaz miegs nenāk. Un tu tak arī nemaz negribi atpūsties. Tad es arī ne. Tad jau labak parunaties. Vaj zini, Maija, man arvien ir tik laba dūša, kad ar tevi izrunajos. Un darbs arī vieglaks liekas. Kā spēle.

Maija paskatas kā jautadama uz Janku.

Andrejs. Ak, ko nu... Tas jau brauc kā ar ratiem. Vaj tu vienmēr dusmojies, Maija?

Maija. Ak, niekus, Andrej. Par ko tad lai dusmotos. Tu tikai mani kaitini, bet es nekad nedusmojos. Nekad...

Andrejs. Un tu manis nekaitini? Ek, kā šodien pat, ne vārda nevar parunāt. Tu tāda vien lepna, kā kāda mātes meita.

Maija. Bet tu tāds, ka tev vienam vien pasaule piederetu. Kad tu lepns, tad arī es...

Andrejs. Nu zinams. Bet es gan tā negribeju kā izteicu. Tu nemaz neesi lepna. Tu esi vienmēr tik laba ar mani, bet es tikai pats nezinu ko gribu.

Maija. Ak nu! Nava vērts par manu labumu runāt. Ko tur.

Andrejs. Kā nu ne. Tu patiešām esi tik laba kā neviens. Cik dažlabu reiz esmu nodomājis: cik jauka dzīve, kad tāds labs meitens kā Maija ir pasaulē. Un kas visur redz, ka tev trūkst. Aizvakar, redz kur es samircis biju, tu man to savu vilnaino lakatu tūlīt atnesi. Ņem, saki, Andrej, un apsedzies, tu jau drebi vien viss. Nu, vaj tā nebij? Nu, kas tad kādam, kuram bēdas par tādu kalpa puisī, vaj tas dreb vaj nedreb. Nebūtu tevīs...

Maija smaididama. Nu, vaj zini, par to nieka lakatu gan tev nebij vajadzīgs mani tā lielīt; kas tā' nu tur...

Andrejs. Ja gan, Maija. Nu kapēc, piemēram, tu to lakatu nedevi Jankam? Par ko tad man?

Maija. Ak ko nu! Lai paliek. Tu... tu arī esi tāds. Visu gribi zināt... Bet ej tak un atgulsties drusku.

Andrejs. Ne par ko. Tu domā, ka man labāk gulēt? Ne, man te ir tik labi, ka ne no vietas neiešu. Kas man te. Skatos, kā tev tie pirksti mirdz pa drēbi. Nu, vaj tad tu patiesi gribi, lai es eju prom? Tev nemaz nepatīk, kad es te sēdu? Bet nu, kad man te patīk.

Maija. Nu, manis pēc; nesāc tik tu atkal ar na-
giem...

Andrejs. Maija... Tu domā, ka es ko varu, ja
tu man ko aizliedz? It neka nevaru. Saki vārdiņu,
un es jau kluss palieku kā zēns. Es, vaj zini, visu
varetu, ko tu man liktu. Ja tik tu man tā no visas
sirds ko liktu.

Maija. Kapēc tad tu gan tik labs esi, Andrej?

Andrejs. Redz, Maija... es tev gribetu ko teikt,
arvien... bet nepasaku... Redz, tu esi tāda mīļa
meitene.

Maija samulst. Ej nu...

Andrejs. Ja, tāda mīļa, mīļa, mīļa kā irbite. Nu,
vaj tad tu uz mani saskaisties atkal gribesi, ka es
saku, ka tu esi mīļa? Nu, ko lai es daru tur, ka tu
esi tik mīļa.

Maija. Andrej, kāds tu šodien esi savads. Te tu
mani nerro, te atkal... nezin ko. Tu tikai niekus runā.

Andrejs. Maija! Tie nieki gan nava. Katru dien
es būtu varejis teikt tev to pašu, bet nu tik reiz
izteicu. Ne, bet tik mīļa tu esi. Kad kādu dienu
tevis neredzu, liekas, ka saules nemaz nebūtu. Dū-
makas vien. Es tevi vienmēr klēpī gribetu nēsāt
kā mazu meiteni. Tu nemaz smaga nebūtu... Nu
saki, Maija, vaj es nelāgs esmu, vaj es pavisam tev
neesmu mīļš? Nemaz? Nu es neiešu ne no vietas,
kamēr tu man teiksi... Maija...

Maija nezin ko teikt. Tu... tu... Bet es tāda bā-
renīte, Andrej. Ko tad es varu gribēt un ko teikt...

Andrejs. Ja, tapēc varbūt, ka tu esi tāda kā bā-
renīte. Man gribas... tā domāt, ka tevi pasargāt
vien vajadzētu no visiem. Rokas man stipras. Maija!
Maija! Vaj tu man neka neteiksi? Runā kaut vārdu...
Nu saki tad, ka es ļauns, ka tu mani neieredzi. Nu
dzen mani prom.

Maija. Nemoci nu mani... Andrej. Tu vienmēr
man esi mīļš... Vaj tu nezini.

Andrejs ar aizturetu prieku. Maija! Grib tvert viņu.

Maija. Nu, nu, nu! Ne, jau ne, tu! Eku Janka! Raujas nost.

Andrejs. Maija! Es jau neka, neka. Es tik gribeju tev pateikt... ka tu esi laba, laba... Satver Maiju un samīļo rokās. Tā! Pietrūkstas kājās. Ak, kā kliegt gribas un gavilet. Lai visi meži noskan!

Maija. Nekliedz, nekliedz... Dienvids. Nosēsties, bet klusam.

Andrejs nosēstas viņai blakus. Bet lai dzird, lai! Kas ta' mums bēdas. Apliek roku viņai ap pleciem. Vaj tā, Maija? Bet nu liec to darbu nost. Nomet šuvekli. Priekš manis tak arī kādu britiņu atstāsi. Ja? Vaj zīni, ja tu mani negribetu, es tevi saspiestu tā rokās... Pagalam nožņaugtu. Bet vaj zini ko, Maija. Tas nu ir labi.

Maija. Kas labi?

Andrejs. Nu, tas, ka tu mani mīli tik stipri. Bet tad vaj zini, man liekas. Saka kaut ko ple auss.

Maija šķelmīgi. Ak, ko nu vēl nevajadzētu. Tu esi gan šodien lielīgs. Jau šam kāzas.

Andrejs. Bet Maija, vaj tu domā, ka es tevi tā palaidišu, lai tu ruden' kaut kur atkal prom aizej? Ne, Maija, ruden' kāzas gan. Redzi, mīlet vajaga vienmēr un tūlīt, kamēr vēl spēks sirdī. Ko tu domā, mēs gaidītu, gaidītu, kamēr — sirmi mati abiem būtu. Un kas tad par prieku; laiks negaida.

Maija. Bet tu jau taisies projam pasaulē. Nupat kā teici. Un kur tad es?

Andrejs. Redz, kāda tu nesapraša. Nu kur, saki, es varu aiziet bez tevis. Mana pasaule tur, ku tu. Un zīni, kā mēs dzīvotu! Vaj tev bailes, ka mums neka nava. Skaties šurp, šitās rokas, — ak kas tur spēka, kad es padomāju. Man nekas nava par grūtu un kad vēl zīnu, ka priekš tevis, tad visu pasauli izsmeju. Un vaj tu neesi bagata! Ha, ha, ha... tāds meitens, ar tādām acīm, ar tādiem vaigiem un

šitām veiklajām rokām; na, vaj zini, kad mēs divi izputētu, tad gan pasaulei vajadzētu postā aiziet.

Maija samulst. Tad tu paliksi tepat. Manis dēļ? Nu, kad tu tā... gribi, kad tā... gribi...

Andrejs. Ja, es to gribu. Un tad mēs strādāsim. Un to es tev varu teikt, ka mums reiz būs pašiem sava kviešu druva un sava māja. Lai velns tad arī ceļā stātos! Pamazam, dienu pa dienai, gadu pa gadam, — kas mums ko var padarīt. Un tad es kādā dienā teikšu: neviens par mani nava kungs. Mūsu rokas būs pilnas ar zelta gabaliem. Un tad zini, kad paši savā mājā ieiesim, kā tad mēs dzīvosim! Tikai veči un nejēgas var teikt, ka kalpa dzīve ir tumša... E, vaj zini, es varetu visu pasauli tā rokās salocīt. Bet uz augšu mums vajaga tikt, uz augšu, Maija! Tu, mīļais kukainīt, — vaj mums nava visa pasaule vajā...

Maija. Andrej, vaj tu zini, kad tu tā runā, tad man no tevis bailes. Vaj es neesmu par daudz maza un nespēcīga. Man tak neka, neka nava... Ja jau tik tu... Nokaunas.

Andrejs apņem viņai roku ap plecu. Ja, zinams, ka es. Un man vajaga tāda mīļa, vārīga meiteņa, kam visu nest un visu atdot, jo citadi, liekas, es nekam derīgs nebūtu. Tu zini — tas vēl nekas. Ja mums te nebūs laimes, tad iesim pa pasauli. Manu roku visur ir vajadzīgs, bez viņām pasaule uz priekšu netiks. Un tad es piespiedišu likteni, lai viņš atver mums laimes vārtus. Mēs būsīm augšā tur, kur nava trūkuma. Es tevi ievēdišu pili, kuŗa mums pašiem piederēs, — vaj man spēka priekš ta trūkst.

Maija. Pili? Andrej...

Andrejs atlaizdams. Un kad mums arī nebūtu ne pils, ne mājas, — vaj tad tapēc mums laimes trūks? Mums tak būs sava pajumte un savs maizes gabaliņš un ūdenskrūze un saule un mēness. Ak dieviņ! Un vaj puķes neziedēs priekš mums tāpat kā visiem?

Un vaj tad nepietiek? Bet Maija, tikai tad, ja tu esi pie manis. Un tad uz rudens pusi — kāzas. Ja?

Maija. Kad nu tu tā domā, tad jau es ari. Tad jau ja. Kaut gan es neka, neka nezinu vairs, Andrej...

Andrejs. Ak tu, mazā nezinātāja! Tad es ziņāšu par visu. Man tak gandrīz veseli simts rubļi algas pie saimnieka. Kāzas dzersim tā, ka lai deviņi pagasti dimd. Es tev kurpes ar sudraba sprādzītem — tādas mazas, vieglas kurpītes. Tad tu būsi viegla kā vāverīte. Bet tad tev jādanco ar mani. Ja?

Maija. Ja, ja. Tikai ar tevi, zinams. Bet Andrej, man tak ari alga nākas no saimnieka. Tad es tev svārkus uztaisīšu. No tīras vilnas... Man ir audums, Andrej.

Andrejs. Ak tu žubīte, irbīte! Vaj es neteicu, ka tu laba esi: tik laba kā neviena. Bet uz kāzām muzikantus ari sadabusim. Lai dimd tad, Maija! Es tevi uz baznicu ar saimnieka drošku aizvizinašu. Lai visi redz, ka tu man mīla, Maija, esi. Juris ieklepojas šķūnī.

Maija. Kuš! Dzirdi, Juris ceļas. Krata ar pirkstu Andrejam kā biedinādama.

Andrejs. Ak, ko niekus! Paklausies...

Maija klusam. Šūpulis kustējās... Pagaid. Pieceļas, pieiet pie šūpuļa. Andrejs viņai līdz. Guļ... Ilgi skatas šūpuli. Nāc, skaties, kā guļ... Žu, žu... žu...

Andrejs. Bet Maija! Krata ar pirkstu kā draudedams, abi smaida.

Maija. Nu ko tu mani rāj. Es tak neka nedaru ļauna... Andrej, vaj zini, man tā liekas...

Andrejs. Nu, kas tad vēl tev liekas?

Maija laimīga. Man ar' liekas, ka mēs varetu dzīvot, ka tu tā runā. Es tev, Andrej, būšu laba. Tu jau ari esi tāds kā lāčuks un tevi vajaga apkopt. Tā, lai viss tev būtu, kas vajadzīgs. Es gādašu, redzesi vien.

Andrejs smejas. Nu zinams — mēs abi divi, Maija, esam tādi lāča bērni. Mums tak vairak neka nava, kā tās ķetnas, un no aukstuma un karstuma arī baiļes nava. Bet kad mums kāzas būs, tad es tevi guldinašu midziņā, lai pagulies. Es iešu un nesišu tev i ogas, i medu, ek tā, kā dziesmā ir... Apķeras ātri. Ē, vadzi', paga', pagaid... pagaid, es tev ko aizmirsu. Es tūlit... Aizskrien pļavā.

Maija. Bet ir gan tas Andrejs. Viņš saka — kāzas dzersim. Nokaunas. Bet tas tak pavisam savadi: man ar Andreju kāzas... Un kas tad no manis ir... Smejas pie sevis. Bet tad dzīve, ak, ta dzīve!.. Ne, es neka nesaprotu. Aizsedz rokam acis un klusu smejas.

Andrejs atskrien no pļavas; rokā zemes bišu medus gabals; tek pa pirkstiem, Andrejs laizas. Skat, skaties šurp. Es tev aizmirsu dot. Paraug, kur saldens. Ņem nu šito visu, visu... Liek Maijai mutē. Vaj redz. Es tevi vēl ieēdinašu.

Maija. Ēd nu pats, ēd to citu. Man diezgan.

Andrejs apēzdams medu, laizas. Maija, paga', pagaid, te tev uz lūpam palika, redz te ir notecejis. Grib ar muti ņemt. Es noņemšu, paga', paga', tā. Grib Maijai dot mutes.

Maija vairas. Ak, šķelmis tu. Tad tapēc tu man to medu devi? Bet lai nu paliek.

Andrejs. Lai paliek tad līdz kāzām. Bet tu, Maija, skatas visapkārt — tā ka tagad tie nezina. Vaj zini, man ar' tā liekas, kad labi apdomaju: tagad vēl mēs divi vien... Bet tad dancosim. Ē! lai dimd. Piesit kāju. Šitā! Paķer ātri Maiju ap kājam, paceļ gaisā un sāk dancot.

Maija iekliedzas skaļi vienu reiz pēc otras. Andrejs mudīgi palaiž viņu. Bet nu, Andrej, vaj traks!

Andrejs. Kuš, kuš, neviens nedzirdeja! Maija paķer mudīgi savu darbu.

Juris pabāž galvu pa šķūņa logu; žāvadāmieš. Kas te

tā blauj. Vaj dancot būsiet sākuši, lielie naidnieki.
Ne gulet miera nava.

Andrejs viltīgi kliez. Kas kliez? Ai! Au—u!
U... hu!!.. Ko kliez? Vaj nebūs laiks pie darba?
Vaj nu visām dienam gulēs? Skaties, launaga laiks
jau klāt. Uhu!.. ļautiņi!

Juris izlien no šķūņa. Kad laiks, tad laiks. Bet
tad vareji tāpat paraustīt pie piedurknes, ko kliezsis.
Pamalē pārkoņa grauža. Juris atver muti, skatas gaisā. Kas
tad tas. Nudie', būs lietus laikam. Aiz to man
tāds miegs, tāds miegs kā akmens.

Andrejs pie Jankas. Ē, Janka, stavai! Žigli pie
darba... Krāc tu savu krākšanu! Mīca Janku; tas
staipas, paceļ galvu, apgriežas uz otriem sāniem un guļ atkal.
Visi gatavojas pie darba.

Rūta iznāk iz meža ar ogu karbiņu rokā. Kas te tie
kliezēji! Būs manu mazo Peteri sabaidījuši. Pieiet
pie šūpuļa un lūko. Guļ kā nost... Ak tu, Dieviņ.
Pa malam ruc, — būs laikam rasa atkal.

Juris pīpi sataisidams. Nu, nu. Kad ņemsim, tad
rausim. Apdomīgi, pamazam. Nekur neaizskriesi.
Nem grābekli.

Andrejs pie Jankas. Bet Janka, lāci! Vaj tu nu
reiz celsies, vaj ne! Rausta un modina; paņem aiz kājas
un velk gabalu pa zemi. Ka tevi cūkas apēstu. Tavu
gulešanu!..

Janka pamodies. Nedod nemaz miera. Tikko biju
aizmidzis! Ceļas un staipas, stīvs.

Andrejs mudinadams. Nu sāksim, kas ir! Nomet vēl
vesti. Juris aiziet pa priekšu, pa kreisi uz pļavu, tad Andrejs
ar Maiju, pie kam Andrejs dejodams paņem Maiju aiz rokas
un trallina kādu meldiju. Vispēdīgi pieceļas Janka, paņem
grābekli un stīvi un gausi aiziet žāvadamiēs.

Priekšskars.

Otrais cēliens.

Kāzas.

PERSONAS.

Andrejs.

Maija.

Janka.

Rūta, kā saimniece.

Dimants, bramanīgs puisis.

Donats Karūsa, alus brūveris un iznēsatajs.

Juris, maizes devejs.

Rauda, muzikants ar vijoli.

Milda, „brūtes māsa“.

Geņģis, večuks, kuŗu visi spaida (dzērajs).

Puiši un meitas. Vecas mātes, gani, supi un kaķi.

Rūķiši (punduriši).

Skatuve. Liela kalpu istaba Kurzemes saimnieku mājās. Melni griesti ar lielām sijām un tikpat melnas sienas, vietām rūzgani pelekas. Dibenā liela krāsns — maizes ceptuve. Pa kreisi durvis uz āru (dibenā). Pa labi no krāsns durvis uz kukņu. Pa labi dibenā durvis uz otru kalpu istabu. Gar labo pusi istabai, gar sienu gaŗi galdi, ar baltām galddrānam apsegti; pa abām pusēm galdam soli, lieli, nekrāsoti. Pie kreisās sienas skapis un aiz ta gulta ar vienkāršiem aizkariem, kuŗi atvilkti vaļā. Gultā balti spilveni un strīpains deķis. Uz galdiem alus kannas un šņabis pudelēs. Citas istabas lietas novirzītas šur tur pie malas, lai vietas būtu, kur dejot. Visa istaba izpušķota ar zaļām skuķām un dažādiem ziediem. Uz galda lampas un sveces. Cēlienam sākoties jau visi iedzērušies, — trokšņo un runā viens ar otru. Priekškaram paceļoties — deķa. Pulks puīšu un meitu strauji danco jandaliņu, piesit kājam, iekliedzas, šur tur griežas kā viesulis. Vistrakākais ir Dimants, jauns puisis, liels no auguma, melniem matiem; iedzēries. Muzikants Rauda sēd uz galda gala, kājas uz beņķa, un nollicis galvu cītīgi rauj uz savas vijoles. Pāris puīku, nolīduši pie malas, raugas un brīnas.

Dimants gaŗam dancodams muzikantam. Spēlē! Rauj, tā, ka lai deg! Ko klanies... Uz cītiem. Mudigak! Pie malas! Ceļu dodiet! Iekliedzas skaļi un drāžas kā viesulis ar savu dejotāju cītiem apkārt.

Geņģis večuks ar puspliku galvu un zilu degunu, iedzēries, pa vidu. Ai, ai, ai, žēlojiet! Ai, manu dienīņu,

nu gals klāt. Ai, ai, ai! Viņš dabū no kāda dejotāja pa kaklu un gandrīz krizdams izlaužas pie muzikanta un uzgrūžas tam virsū.

Rauda kuņam vijole no rokam izkrīt. Nu! Ko tu te dauzies? Es tev pa kaklu pa kaklu! Še tev, ko jaucies pa vidu. Sit viņam pa pleciem, tad rauga sakārtot vijoli.

Geņģis salicis ķērc. Ehe, ehe! Vai, vai, vai! Glābjiet, žēlojiet! Dejojāji pa tam beiguši dejojot, vēsinas vaj sēd; dažas meitas pa pārām pastaigajas.

Dimants pieskrien, uz Geņģa. Ko tu ķēmojies te, veci... man te! Nezini kur tava vieta? Aizkrāsnē. Marš!

Geņģis raujas atpakaļ. Ai, ai, cienīgi žēligi kundziņi, žēlojiet!

Dimants. Pagaid! Es tev gan došu zāles. Papņem špaba pudeli no galda un ielej glāzītē. Dzer! nu!

Geņģis bailīgi. Nevar, nevar! Ai, žēligs jauns-kungs, nu es nevaru... Kakls sāj...

Dimants. Ak, tev kakls sāj! Es tev došu kaklu. Saķer aiz krūtīm un sarausta. Geņģis kliedz un laižas prom uz kukņu; vēl viens otrs iedod pa grūdienam un nosmejas viņam pakaļ. Nu, kas ir? Sataisīji? Ari citi pieiet lūkot vijoli. Bet tad spēlē! rauj, ka lai deg! Kas ta par spēlešanu.

Janka pienākdams. Tik traki gan nevar dancot. Pamazam un godīgi vajaga. Citadi es labak iešu gulet, vaj ziniet. Žāvajas.

Andrejs pa vidu, jaunus svārkos, mirtu pušķi pie krūtīm. Janka, Janka. Tu man tīri kaunu dari kāzās. Klusak, Jankam. Ko tu vienmēr ar to gulešanu. Tu nerunā par gulešanu tagad. Citi smejas.

Rūta ar citiem meitīšiem klāj galdu un liek visādus traukus. Dancojiet, ļautiņi, dancojiet, ka variet nopelnīt ko ēst. Par velti nedosim.

Donats Karūsa nāk ar pašbrūvetu alu. Vienā rokā glāze un tasītes, otrā liela kannā. Ielej un sniedz pēc kārtas visiņiem. Pats iedzēries, nošļukušām ūsam, strupu un novēlušos bārdeli, laipns un liels joku meistars.

Alutiņ, tu mīlais saldais,
Kas no miežiem darinats...

Ak vai, mīlie ļautiņi! Vaj nava tāda cilvēka, kas vienu glāzīti alutiņa gribētu dzert?.. Es jums saku, kā pieniņš, kā medutiņš, šis pašbrūvēts alutiņš... Tas mīļākais par visu pasaulē! Sniedz pēc kārtas.

Man šķiet, šis alus mūsu pašu,
Ko brūvējusi tēvija,
Tapēc, lai naudas nav ne graša,
Mēs varam dzert uz rēķiņa.

Kāds puisis. Uz tavas veselības, Donat!
Donats. Veseli, mīlie, veseli! Ak vai Dieviņ,
tavu jauku alutiņu. Kad mums vairs ēst neka nebūs,
tad dzersim tik savu alutiņu.

Kāds zēns atdod glāzi. Negribu vairak! Rūkts.
Donats. Ak, tu Dieva dāvanu nicinasi, cūku gans tāds!
Grēka nava nemaz bailes. Pienes kādai mātei.

Alutiņi, alutiņi,
Tu man kaunu padariji,
Tu man klupi mugurā
Liela ceļa maliņā.

Tur glāzi zem deguna, vecene nemana ta; klieudz. Dzer, ko tu snaud kā Latvija! Tai jau zobi izbiruši no ūdens dzeršanas; ak tu Dieviņ, Dieviņ! Visu mūžu nodzīvot bez alutiņa... Nu, ko tad nu, mam, uzpūties kā vējenica. Dzer šo krūzīti, tev tūlit laipnaks ģimīs paliks. Ak, grēcīgi ļaudis, no Dieva soda neizbēgsiet, ja alutiņu nicinasiet.

Dimants. Ko tu, Donat, saki, nava vairs, kas alu dzer? Dod šurp, cik tev ir.

Donats pielej viņam. Redz, kur zelta cilvēks, kas tēva tikumus ciena. Lai Dievs tādus uz akmeņiem audzē.

Dimants izdzēris. Lej vēl!

Donats lej. Ak, mīlais brālīt, cik tik tev sirsnīga nes. Mūžam es tevi pieminešu, līdz kapa malai.

Dimants izdzēris. Lej, Donat! Sodien Andrejam kāzas!

Donats lej, visi brīnas un vīrzas viņam tuvāk. Redziet, mīļie ļautiņi, kā cienīt vajaga alutiņu. Tad mieži aug veldē vien.

Dimants izdzer, met glāzi uz zemes; tā saplīst gabalos. Lai visai pasaulei veselība! Dancojiet! Ē, muzikant, rauj! Iekliedzas, aizgriezās riņķī un dodas pie meitām.

Kāds kalps ienāk no otras istabas. Maršu spēlejšiet, jaunais pāris nāk!

Rauda saskaņo vijoli un rauj maršu; no otras istabas nāk Andrejs un Maija; Andrejam peleki, jauni svārki un lakatiņš ap kaklu; Maijai vaiņadziņš un plīvuris; abi nosēstas aiz galda.

Rūta mudina. Ēdiet nu, kāzinieki, un dzeriet. Mūsu maizīte, mūsu i kāzas. Viesi sēstas aiz galda, — puīši blakus Andrejam, meitām aiz Maijas. Brūtes māsa Milda pirmā. Paliek Dimants, Ģeņģis un Donats.

Ģeņģis ienākdamš no āra, smalkā balstiņā. Visi aiz galda sasēduši, mani vienu atstājuši. Kas es tāds esmu, vaj ubags? Ko jūs, vecos ļaudis vairs cienīt neprot neviens. Ai, vai, vai, vai!..

Dimants klat. Ko tu te, veci, murkšķi? Nu, kas tu tāds esi?

Ģeņģis raudamies atpakaļ. Ko? Tu domā, ka tev spēks, tad jau liels vīrs esi. Es biju reiz stipraks kā tu. Tos laikos, kad muguras vēl ar pletni glaudīja. Ai, vai, vai, vai!..

Dimants. Nosēsties, ek tur, pie krāsns, dībenā; kad atliks kas, tev ielies bļodiņā un pados.

Ģeņģis. Ko? Man pie aizkrāsnes? Kam nav, tas var iet ubagot. Man ir mājās trīsdesmit vēršu un desmit zirgu. Lielidamies. Ja! Es pie paša pagasta vecakā par pusgraudnieku biju. Skaidru maizi vien ēdu. Ja. Tu nedomā, ka tev spēks...

Donats nāk ar jaunu pilnu alus kannu, ieļej un dod visiem pēc kārtas. Dzeriet, mīļie ļautiņi! Šis mūsu pašu

alutiņš, manis paša darinats. Ko jūs to seska putru tur strebiet, tur nekāda labuma nav.

Dimants Donatam. Ielei, Donat, raug', šite tam nabagam vienu glāzi alus. Viņš neesot savā mūžā vēl alu dzēris.

Ģeņģis. Balamute! Domā, ka tev spēks, tad tu liels vīrs!

Juris maizi griezdam. Ģeņģis jau nevarot vairs ne ēst, ne dzert. Viņu saimnieks badā nomērdejis.

Dimants. Ja, ja, viņa saimniekam neesot ne maizes vairs.

Ģeņģis saskaities. Ko? Manam saimniekam nava ko ēst? Kā tu drieksti to teikt. Badmiras jūs paši. Manam saimniekam ir trīsdesmit vēršu un desmit zirgu. Tu manu saimnieku aiztiksi! Manam saimniekam vairak maizes garozu, kā tev maizes... Eh, lupatas! Mans saimnieks brauc ar četriem zirgiem.

Juris. Un tevi pašu arklā aizjūdzis bija. Es viņdien redzeju.

Ģeņģis smalkā balsī, kājas sizdams, kliedz. Nav tiesa, nava tiesa! Dievs tevi sodīs, tu lielmute. Domā, ka jums spēks, tad lieli vīri. Eh, ubagu dzimums.

Dimants nāk klāt. Nu, ko plāti muti. Nāc lauzties; kurš stipraks, tam taisnība. Nu, sastīpo kaulus.

Ģeņģis raujas atpakaļ. Ļautiņi, ļautiņi! Eh, eh, nenāc klāt. Zēlojiet, ai — vai, vai, vai! Skrien pa dibendurvim kukrā.

Dimants amizejas ar meitam, grib bučot. Andrejs man atļāva. Viņš teica: visu, ko tik gribi, manās kāzās.

Donats dod alu. Dzeriet, mīļie ļautiņi, lai aug mieži. Ak, es jau jums saku: kad nebūs vairs ko ēst, paņemsim no magazines miežus un taisīsim mīļo alutiņu, šo mūsu senču dzērieniņu.

Dimants pieceļas, mēģina kājas uz dancošanu. Dancojiet, kamēr kāzas! Spēlē, muzikant! Meitas un puisi piecēlušies no galda. Meitas sarunajas klusam un aiziet uz otru istabu.

Rūta. Ēduši, dzēruši, dancojuši, — dāvaniņas pasniedziet jaunajiem! Dāvaniņas, dāvaniņas, ziediņus metiet. Iziet otrā istabā.

Dimants ar puisiem dzied.

Dzērajs puisis bēdajasi,
Kur būs ņemti līgaviņ,
Tralla la la la la —
Kur būs ņemti līgaviņ...

Balta puķe ezerai,
Ta dzēraja līgaviņa,
Tralla la la la la —
Ta dzēraja līgaviņ...

Rūta nāk ar meitām no otras istabas, katrai kaut kas rokās; stāv viena aiz otras... Rūta nostājas pie galda; ap viņu Juris, Donats, Rauda un citi kāzinieki. Nāk un grib likt kaut ko uz galda, Andrejam un Maijai priekšā; vīkstoklītis nokrīt zemē un izritinas — bērna josta. Es nu gan gribeju klusitiņam iedot, bet lai jau nu arī redz. Paņem un noliek uz galda. Vairak neka nava, bet gan jau derēs ir tas nieciņš.

Balsis iz pulka. Labi, labi Rūta!

Ak tu gudriniece!

Bez tādas lietas neviens nava izticis.

Kad jostiņa, ko tad vēl vairak...

Milda nes ratiņu un noliek pie galda. Lai nu tev, māsiņ, vieglas kājas un lokani pirksti, tad smalku kreklu netrūks.

Balsis iz pulka. Ne vienam, ne otram...

Redz, kur skuķis ta Milda.

Kas vērpejs, tas i audejs.

Dimants. Lieciet to mašinu uz galdu, urrā!
Paceļ ratiņu un noliek uz galda.

Balsis iz pulka. Urrā! Uz galda!

Uz galda gan!

Izkulsti, Andrej, nu tik tīrus linus!

Tur būs i paladziņi, i villainites.

Janka. Nu jau Maija gulet gan nedabūs...

Kāda māmiņa noliek uz galda villainiti. Maziņa villainite gan ir, bet lai jau liela laime tiem jaunajiem.

Balsis ir pulka. Apsedz nu, Andrej, labi to savu vērpeju... Gan jau iemācisies pati aust villainites... Kāda smuka villaine. Ar dzīparu aizaudiem... Ta būs pašā pūra dibenā...

Kāda meita nes pirktu lakatiņu, kaunīgi noliek un aiziet.

Balsis iz pulka. Jauns lakatiņš...

Vaj zīda?..

Saulite acīs nespīdēs...

Ir asariņas varēs noslaucīt. Kāda gurda balss.

Meitas nes un noliek lakatiņus un trauciņus.

Balsis iz pulka. Ek, meitas kā vāverites!..

Nes katra savu padomiņu.

Lai jau prieks tiem jaunajiem.

Juris nāk iz pulka, nes jaunu pīpi. Nem nu, Andrej, šo manu padomu. Kad zirdziņš piekūsis, tad vagas galā ievēlc tik dūmu. Bez šitās lietas kalpa cilvēkam pavisam slikti dzīvot. Un patur' šai vasarai par piemiņu.

Balsis iz pulka. Pīpe... Tu Dieviņ!..

Ar apkalumiem; skaties, kā mirdz vien...

Re tā, Juri, tu zini, kas puišam ar' vajadzīgs...

Nu, ko ta' bez pīpes! Vasarā kustoņi acīs izzīdīs, kad dūma nebūs!..

Tāda pīpe maksā savi trīs kvarti...

Manta!..

Janka pienāk un nes mazu čuguna katliņu ar kaņotem. Es, vaj zin, Andrej... kad gadas kādu reiz vārit. Nokaņējies aiziet.

Balsis iz pulka. Janka malacs! Ak tu gudriņieks...

Kad vajadzēs iet siena pļaut, kur tad vārisi...

Un kaņotes arī. Tiri jaunas...

Rūta. Metiet ziedīņus, metiet, kāzinieki!..

Milda zobojas. Ko puiši dos, ka ne sēnalas nava ķešā.

Kāda meita. Puišiem pimberī uz krodziņu aiztecejuši.

Dimants nāk lepmi. Kas jums daļas gar puišu pimberiem. Eh, jūs! Puišiem nava sēnalu ķešā? Bet kas tas? Vaj tas suns! Iet pie galda un met sudraba rubli uz traukiem. Nauda skan, visi izbrīnas un raugas uz galdu.

Balsis iz pulka. Sudraba rublis!

Bagats zēns Dimants. Redz, kur puika!

Dimants met vēl rubļus uz galda. Un kas tas? He, vaj puišiem visās ķešās neskan rubļi. Skandina naudu ķešā. Vaj šodien man kas jāreķina. Šodien Andrejam kāzas. He, puiši! Lai dzīvo! Visi skatas uz galdu; ganu zēni salien skatīties.

Balsis iz pulka. Tas jums parādīja gaŗu degunu! Rubļi vien! Un sudraba.

Ai, Dimants! Zēns kā uguns.

Dimants uz puišiem. Lai dzīvo zēni! Paskandiniet, lai nelielas meitas.

Puiši nāk un met naudu uz galda. Lai dzīvo puiši, kam sudrabs skan...

Piecas tādas meitas par rubli nopirkšu...

Baltas meitas, melna nauda, ha ha ha...

Dimants grābj ķešā un beŗ sudraba gabalus uz galda. Dzīvo zēni! Pret meitam. Kur ir tās runatajas, lai nāk šurp! Klūp meitu pulkā un ķeŗ; meitas kliegdamas izjūk un slēpjas.

Donats ar alus kannu pa vidu. Dzeriet, mīļie ļautiņi, uz augstu laimi un veselību, mūsu miežu alutiņu. Ar baltu galviņu nāk nosaputojies.

Brandaviņa dzērajam
Ellē kājas karajas,
Alutiņa dzērajam
Dvēselite debesīs.

Sniedz pēc kārtas, pats streiņulodams. Dancojiet, kāzinieki, ēdat un priecīgi esiet, tik alutiņa neaizmirstiet.

Dimants nāk uz priekšu. Ehe! Dancojiet, ko snaudiet.

Pieiet pie Raudas, kurš ar vijoli snauž kaktā. Laid vaļā, izgulesies rīt! Rauda stīgo vijoli.

Rūta. Spēleji, spēleji, spēlmaniši. Nu Andrejs ar Maiju dancos.

Puiši. Ja, ja, nu viņiem jādanco!

Meitas. Andrejs ar Maiju; ja, ja. Andrejs ar Maiju pieceļas no galda un nāk istabas vidū.

Rauda nosēstas atkal uz galda gala, kājas uz beņķa. Bet tā ka nelēktu man uz pijoles, pagani tādi. Sāk spēlet polku. Visi sanāk skatīties: papriekš Andrejs danco ar Maiju; visi brītiņu skatas uz viņiem; tad Dimants ņem Mildu un laiž līdz; tad citi puiši un meitas, tad Juris ar Rūtu. Visbeidzot Janka ar kādu skuķi danco stīvi kā sienāzis un lieliem soļiem; tad pa vidu beidzot Donats ar savu alus kannu griežas. Rauda rauj arvien ātrāk un karstāk uz vijoles, puiši iekļiedzas un iet kā viesulis vaļā... Tad stīgas trūkst un Rauda vēl brīdi spēlē tāpat bez skaņam; deļa beidzas.

Rauda skatas vijolē. Beigta balle!

Puiši cits caur citu. Jau pusnakts. Uz mājam. Laiks. Ir izdancots.

Meitas. Uz mājam, uz mājam... Visi gatavojas prom.

Janka. Rīt darba diena un es gandrīz nemaz neesmu šonakt gulejis. Es arī iešu gulet.

Rūta pa vidu. Veseli ēduši, dzēruši, laimīgi aizbraukdami. Lai nu daudz laimes jaunajiem ļaudim! Visi atstāj Andreju un Maiju un atvadas.

Balsis pulkā. Lai laimīte jums iet līdz...

Lai Dieviņš dod atkal priecīgiem satīkties...

Kad tik veselība, tad vairāk neka nevajaga...

Gan izaugs maizīte visiem.

Donats ar alus kannu. Alutiņu neaizmirstiet... Es pats viņu dariju. Lai jau dzīvo laimīgi līdz mūža galam. Dod pēc kārtas. Viens pēc otra aiziet. Andrejs un Maija pavada visus pa durvim. Čalošana aplūst; kaut kur vēl aiztaisa durvis; dziesmas no tālienes, no āra; tad klusums. Maija stāv istabas vidū ar plīvuri un vaiņadziņu. Andrejs nodzēš ugunis, vienu pēc otras; atliek tikai viena svece. Andrejs pieiet pie Maijas.

Andrejs saņem Maiju aiz rokam. Tad nu mūsu kāzas nodzertas, Maija! He, he... kā pa sapniem. Nu redz — un tu neticeji. Bet tad ta' nu tik dzīvosim. Ko tu domā?..

Maija. Ja, Andrej. Bet tad nu mēs divi vien. Un rīt sāksies mūsu darba diena. Paga', nu janoņem vaiņadziņš un plīvuris... Tos vajaga paglabat.

Andrejs. Ieslēdz šē kur skapī, tur neviens pats nepaņems. Man, raug', šē atslēga priekšā...

Maija noņem plīvuri. Tas jāpaglabā... kad nomiršu, tad uzliks man. Tā manai mātei uzlika kāzu plīvuri. Bez ta nedrīkst... Bet tagad nolikšu tepat pie sienas līdz rītam. Kaļ pie sienas uz naglas.

Andrejs. Siena ir melna. Noputēs.

Maija domīgi. Ja, siena ir melna. Pie melnas sienas mans vaiņadziņš... Andrej... Pieliek viņam galvu un sāk klusi raudat.

Andrejs glāstīdams. Bet kas tad nu, Maija, mans mīļais meitens... Nu ko tad nu raudasi šodien. Vaj tad es tev ļauns esmu. Nu saki nu, — raudat.

Maija. Es nezinu, Andrej, man tā smagi ap sirdi. Ne, tu jau esi labs. Bez tevis es jau nemaz nevarētu dzīvot. Bet man jādōmā nu par visu un es nezinu, kā mums klāsies.

Andrejs. Kā mums var klāties, Maija! Ak tu mazā mulķite! Bet kas tad mums ko var padarīt. Ha, ha, ha. Mēs šitādi divi riktīgi cilvēki. Nu saki nu, ka mums trūkst?

Maija. Mums neka nava, Andrej, un mums tik daudz būs jastrādā. Tā, kā pa pakrēsli vien, un kad nu kādreiz kāja paslīd, vaj rokai spēka aptrūkst, tad viss pagalam.

Andrejs. Liec nu tu, Maija, savas rociņas mierā. Man jau vēl tādas ķetnas, kas priekš desmitiem maizes var piepelnit, ne tikai priekš tevis vien... Ej nu ej, kur ta mana dūšīgā meitene palika, Maija?

Maija. Es jau nemaz neesmu bailīga. Es jau arī varu strādāt, kas tik nāk rokā. Bet man tik uznāk tādas domas un tad es tā runāju.

Andrejs. Ak nu, tu labā sieviņa mana... Bet nāc nu šurp, atsēdisimies te, parunasimies. Velk uz

gultas malas; abi nosēstas. Vaj zini tu, cik tas ir labi, ka cilvēkam nava neka un kad jāsāk viss iemantot. Izlaidies kā vanags gaisā, viegliņš, jauns un jautrs; kur gribi, tur eji... A! Nu skaties, mums te ir gulta ar baltu paladziņu un tur man skapis. Nu, — un vaj nava diezgan. Bet pagaid' nākošu gad' ap šo laiku, tad es tev uztaisišu tādu kumodi kā ērģeles. Un tur tu saliksi villaines, kreklus, dvieļus... Viss tīrs, balts kā sniegs... Pārņācis mājās no darba, atlaidies pats savā stūrī un Maija pienāk un noglauda tevi... Un tad, vaj zini, es nopirksu sev zirgu. Viens, divi, trīs, — mēs pie saimnieka vairs nestrādasim. Tādu mazu mājiņu kur ceļa malā noīresim un — dzīvo... Savs kumeļš — brauci. Un kad grūti iet, — ir tik daudz labu ļaužu pasaulē...

Maija apliek roku ap kaklu. Ja, ja, Andrej! Kāda es muļķite esmu, kad tu tik dūšigs. Es jau arī vairs neraudašu, neraudašu nekad.

Andrejs. Tādiem cilvēkiem, kam strādīgas rokas, vienmēr iet labi. Zini, ir tādi, kas palīdz; kā viņus sauc, — lūk, pasakās stāsta — — tādi punduriši. Tie tev visus darbus apdara, i nemani pats. Un pa gadiem sāk nest visadu mantu un sanes, ka i nemani. Tie mums palīdzēs. Tie pa nakti, ka tu ne redzet nemani, nāk un palīdz. Nu, ko domā?

Maija. Tādi mazi vīriņi... Mazi vīriņi... Tad jau labi. Atlaižas ar galvu pret Andreja plecu un paliek klusu.

Andrejs lēnam, kā šūpodams Ai, žu, žu, žu... Aija ja, žu žu... Abi sēd mēmi, kā domās.

Rūķiši (punduriši). Iz aizkrāsnes izlien mazs vīriņš ar sarkanu cepurīti un skatas istabā apkārt; izsaka dažas nesaprotamas skaņas. Iz pagaldes izlien otrs un rāpjas uz istabas vidu. Iz kakta vēl pāris. Visi stāsta kaut ko viens otram nesaprotamā balsī un ir priecīgi. Tad aiz krāsns ieskanas žvadzoši zvārguliši sīku skaņu un izlien sirms pundurītis ar garu bārdu. Viņš zvana ar sudraba zvārgulišiem kā takti. Četri citi, saķērušies pa pārim, sāk dancot. Andrejs un Maija sēd kā sastinguši.

Priekšskars.

Trešais cēliens.

Ķēniņa dēls.

PERSONAS:

Andrejs, pāri pusmūžā.

Maija.

Jānis, viņu dēls, ap 15 gadus vecs.

Manta, viņu meitene, ap 12 gadu.

Notiek daudz gadus vēlāk.

Skatuve. Maza kalpu klētiņa, zemiem griestiem. Dibenā durvis, uz āru atvērtas. Caur tām redzams pagalms, ēkas stūris un sētas. Pa kreisi, pie sienas, balta koka gulta ar peleku, sarkanām striņām vilnas deķi un cietu spilvenu. Virs tās, pie sienas, plaukts ar traukiem un drēbju gabaliem. Gultas kājgalā koka lāde, brūnā krāsā ar paceļamu vāku. Pa labi melns koka skapis, atverams ar divejām durvim. Priekšā, vidū mazs galdināš; pie tā divi koka krūģi. Kaktā tīne ar paceļamu vāku. Pie sienam šur tur kāds sakaltis zāļu kušķis. Pusdienas laiks vasarā.

Ārā spoža saule; klētiņā puskrēsla — mīksta un gaiša.

Maija pie atvērta skapja ņem drēbju gabalus; Andrejs sēd uz ķebliņa pie galda un pīpē Isu pīpīti; vestē kā no darba nākdams. Ak dieviņ, tētiņ! Nopūšas. Sirds tāda vien pilna, kā uz raudāšanu. Domat, ka tev kāds kādu gabalu atplēstu... Būtu nu vēl varejies palikt te kādu laiciņu... Kur tad šam jasteidzas... Būtu tu runājis arī, Andrej. Andrejs neatbild domās nogrimis... Pauze. Visu laiku vēl nekas, bet nu, kad japalaiž, rokas dreb... Dievs to zina... Es izgājušo nakti tādu sapni redzeju, — nezinu, ko tas nozīmē. Mūsu zēns bija tāds kā mazs vēl un pagalmā sēdeja... Pienenītes tā ziedēja visapkārt... Te uz reizes, es skatos, — nāk pa gaisiem liels vanags kā ērglis, nolaižas, saņem to zēnu aiz drēbēm un nes gaisā. Arvien augstak un augstak... Mani pārņēma tik lielas bailes, ne pakustēt vairs neka. Bet viņš skatas uz leju un sauc: Skaties, māt, cik es augsti esmu!

Redz, cik augsti! Un tā acim pazuda... Ka tikai kas jauns nenotiek ar to zēnu.

Andrejs. Nu, smaga darba strādnieks ar' no viņa neiznāk. Tu jau redzi, ka viņš bez tām grāmatām nemaz nevar dzīvot. Nu, lai iet. Tāpat visur savs pūlīšs un darbs...

Maija. Ari te savs maizes kumoss būtu bijis. Bet tā aiziet svešā malā un mūsu acis vairs viņa neredz. Gribetos visu to labako atdot, ka tikai laime gadītos.

Andrejs noliek pipi. Maija, tu redzi mūsu dzīvi un zini, kāda viņa ir. Tu zini, ka te cilvēks neka vairak nevar panākt, ka to dienišķu maizi... Ilgus gadus mēs esam pūlejušies un strādājuši. Cik dažureiz svētvakara nebija un cik dažureiz rīta gaisma ausa mums darbā esot. Sauli un lietu, dienas un naktis mēs esam nesuši, ik celīte ar sviedriem aplijusi, un kas mums ir? Visa manta mugurā, visa maize vēderā. Zemes rūķi bijuši un paliksim.

Maija. Nepiemini grūtumus... Kur nu mums tās vieglās dienas meklēt. Ka tikai veselība, — gan jau pašķirsies darbs arī.

Andrejs. Nu, ar to veselību arī tā. Skaties, tu pati kāda esi nu... Kad jaunaka biji, nekas nekaiteja, — nu tev sāp tur un tur... Un man pašam arī kājas tik smagas... Ne, Maija. No šīs dzīves mēs paši vairs projam netiekam. Zeme mūs pievilksusi klāt un tā mums jāpaliek. Bet viena cerība mums ir, lai tad tie bērni tiek augšā, lai viņi nomet tos mūsu smagumus no saviem pleciem. Tu zini, cik daudz mēs gribējām un cik maz mums tika. Viss kā ēnas izdila. Un ko tad mēs tagad citu darīsim, kā atdosim mūsu pūlīšus tiem mazajiem. Es atmiņos, kad mazs maziņš biju un pirtī ar tēvu dzīvojām, man arvien gribējās redzēt no rītiem, kā saule lec. Bet lodziņš bija par augstu un es nevarēju. Tad tēvs mani ņēma aiz padusem, pacēla un teica:

skaties nu, kā saulīte lec. Redz, tā es domāju, pācelsim mēs to Jāni arī. Varbūt, viņš ieraudzīs to, ko mēs velti kārojām redzēt. Lai iet.

Maija. Ak, man jau pašai sirds viņu raida, lai iet baltakas dienas redzēt. Bet atkal tik žēl, tik žēl, kā kad mani kāds līdzī vilktu viņam... Diezin, kad redzesim vēl... Slauka acis.

Andrejs. Lai nu paliek raudāšana tagad. Gan atnāks atkal kā kungs. Drošam jau laime vārtus paverot... Sagādā tik nu, kas vajadzīgs uz ceļa, pēc dienviņa tūlīt būšot jābrauc, saimnieks teica.

Maija. Es jau visu, visu, kas tik man būs. Te viens kreklis viņam vēl jauns; otrs gan salāpīts un caurs vietām; gribeju vakar paspēt, bet līdz naktij iznāca tie darbi. Liek vīkstokļus uz galdīņa. Zeķes dīvejas, villainas un vienas no diegiem... Būtu likusi, lai Manta noada, bet saimniece tai paša darba piedodot, ka ne padarīt.

Andrejs. Un ceļa maizi ieliec, Maija. Iztiksim šo nedēļu ar kādu virumu un maizīti; ieliec viņam to sviestu drusku arī nastiņā... Vaj zini, Maija... kad es tā labi apdomāju ar to zēnu, tad man ir tādas domas, ka no viņa vajaga lielam vīram būt. Saņemsimies un dosim cik varedami, kaut arī pēdejo, bet lai viņš iet, kur vieglaka dzīve. Un kad kādreiz pārņāks, tad lai visi brīnas, kāds mums dēls. Citādi nava vērts, ka viņš maz aiziet no mums.

Maija pasmaida. Tu domā?... Tad būtu gan labi. Neskatītos ne rīta, ne vakara, strādātu tikai viņam. Paceļ lādes vāku un sāk taisīt ceļa maizi. Bet tu salasi to naudu un iedod, gan jau iztiksim paši. Man ir pusrublis vēl no viņiem gadiem tur plauktiņā, vācelītē, paņem to arī.

Andrejs. Jaiet pie saimnieka parunāt... Kas zin, dos varbūt drusku uz priekšu arī. Tam zeņķam tak nevajadzēs priekš vienas dienas vien. Kad tik

vēl par šo pusgadu dabutu, tad varbūt pietiktu... Diezin, vaj gribēs dot...

Maija. Palūdzies, pazemojies. Šo reizi saki vēl, lai palīdz, ta zēna dēļ. Gan jau atstrādasim.

Andrejs. Viņdien runāju... Atrūca kaut ko par blēnam, par muļķībam. Pasaules klaidonis būšot, — ne labais. Labi vēl, ka atļauj uz vezuma uzsēsties un līdz pilsētai nobraukt... Bet nu, nekas... lai mācas panest pasaules grūtumus... Lai pieron. Paceļas un iet. Tā, nu sagādā visu. Pusdienu iekodisim arī vēlāk. A! kādas stīvas kājas! Kā sastistas... Aiziet uz āru.

Maija viena; saliek paciņā drēbes un savīsta ceļa maizi; nopūšas. Ak dieniņ! Ar vienu roku palaistu, ar otru vilktu atpakaļ. Tik vien tās laimes ir pasaulē, kā viņš... Paliec kā koks bez galotnes. Jāni, Jāni... Slauka acis.

Jānis no āra, pelēkos svārkos, kalsens, bet ātrs un brašs. Mama, nu redz, tu atkal raudi. Kad tu tā, tad es nemaz nebroukšu... Nu, tu vakar solījies nemaz, nemaz neraudat manis dēļ. Bet es tak esmu jau liels... redz, lielaks kā tu, ko tad par mani bēdat. Viens, divi, trīs — es būšu atkal atpakaļ! Redzēsi tikai.

Maija. Ak, es tāpat... tāpat; es jau neraudu. Man tāpat acī kaut kas iebira. Es, raug, te tev saliku tavas mantīņas. Pielūko un paturi visas, ka nepazūd svešumā. Te dvielītis, te paladziņš... Cimdiņus ieliku — nāks salts laiks.

Jānis jokodams. Uja, uja! Tad jau es bagats. Tu man pūru līdzī taisi laikam... Smejas. Bagats vīrs...

Maija. Lai jau, lai. Nevaru jau neka vairak iedot... Bet nu iesim pagādat, ko iebaudīt uz ceļa. Drīz jau būšot jabrauc. Paliec tepat, Manta solījās arī atnākt pavadīt... ja tikai varēs, tālu ko nākt... Es drīz, drīz būšu atpakaļ. Izsteidzas uz pagalmu.

Jānis pabaž galvu pa durvim, paskatas, paklausas, priecīgi.

Tā! Nu tik reiz es varu iet. Projam... Kur jūra mirdz! Jūra. Kas zin, jau rītu ap šo laiku... Ne, parīt! Ak, saulīte! saulīte!.. Bet nu posties! Viens, divi, trīs! Paskatas žigli aiz lādes, zem gultīņas, izvelk zābaciņus, pelekus apputejušus, uzmauc kājās, piesīt pie grīdas. Spiež drusku... Nu, tas nieki! Skatas ap sienam. Veste, veste kur? Aha, pie jaunajiem svārkiem! Atver skapi, izņem vesti un pelekus svārķeļus, nomet vecakos, uzģērbjas, svilpodams apgrozas. Silti gan būs. Kā tēva dēlam... Cepure, kur cepure! Noņem no naglas melnu cepuri ar nagu, uzliek galvā. Kad Manta redzētu! Piepeši paliek kluss un bēdīgs.. Miļā Manta! Viņai jāpaliek tepat... Iet kā domadams pa klētīņu; tad paceļ lādes vāku, sāk ņemt grāmatas no turienes un liek kopā uz galdiņa.

Manta ieskrien no āra: basas kājas, balts lakatiņš ap galvu un sedzenīte uz rokas; sauc. Jāni! Jāni! Vaj tu esi te? Ierauga un pieskrien tam klāt; saķer rokas. Nu redzi, vaj es neatnācu. Runā aizsulusies no skriešanas. Es tā gribeju tevi vēl redzēt. Nu, kā tu? Gatavs, brauksi?

Jānis ceļas smaidīdams. Gatavs, braukšu! Tu esi dūšīga, ka atnāci. Bet kā tu tiki vaļā?

Manta. Sadzinu govīs pusdienā un, kamēr citi dienvīdū, es šurp. Taisni pār laukiem... Bet piekusu arī. Un tūlīt atpakaļ jābūt; saimniece pieteica, lai laikā var izdzīt ganos... Zini, man viena kāja sāp, redz te, pie pirksta. Uzdūru uz zara... Nu es kļīboju, nevar lāga paiet. Kā vecāmāte. Rauga smieties. Bet nu tu stāsti, stāsti! Tad tu prom? Kur tu aiziesi. Vaj tu zini ceļu?

Jānis. Braukšus. Saimniekam vedīs labību uz pilsētu, tad man brīvē sēdet uz vezuma un braukt. Atļāva.

Manta. Un tev nemaz bailes nava? Es vienmēr domāju, ka man būtu bailes tā vienai aizbraukt.

Jānis. Ek, bailes! No ka? Pagaid, kad es būšu tur, tad man ies labi. Tad arī tur vareši braukt. Visi, tēvs, māte — visi cilvēki.

pār lielu, lielu jūru. Trīs dienas, trīs naktis — vēl malas neredzet. Ceturtā dienā ieraudzījuši sumpurpu zemi, kad ērglim aprūcis kumosu. Dod man kumosus, citadi mēs kritisim jūrā, es vairs nevaru, — teicis ērglis. Ķēniņa dēls nu ņēmis savu zobenu un izgriezis pats no savas miesas gabalu gaļas un iemetis ērglam mutē. Kapēc tas tik saldens? prasījis ērglis. Bet ķēniņa dēls neka neteicis un abi nolaidušies zemē. Tad ķēniņa dēls Jodu uzvarejis un saules meitu atvedis atpakaļ uz viņas zemi — un atkal visi laimīgi bijuši. Un ķēniņa dēls palicis pili pie viņas un sargājot to vēl šo baltdien.

Manta. Bet mums tik grūti visiem... Kur tad ir saules meita?

Jānis. Ta ir pasaka, bet tā vēl notiek šo baltdien kā pasakā. Mūsu zemē nava taisnības... Ļauni cilvēki ir viņu ieslēguši un visiem ir tik grūti un ir jaraud. Bet kad taisnība būs atsvabināta, tad būs tā kā pasakā tik labi.

Manta. Un tad tu nāksi atkal atpakaļ. Un drīzi, drīzi. Es tevi diendienā gaidīšu... Nu saki, vaj drīzi atkal nāksi.

Jānis. Nezinu. Bet tevi gan neaizmirsīšu; tapēc, ka tu man tik laba biji. Un tēvu un māti arī neaizmirsīšu... Tad visi, visi būs laimīgi.

Manta priecīgi. Tad man nebūs saltā rasā jābrien. Un svešiem ļaudim nebūs jāklausa?

Jānis. Ja, Manta.

Manta. Un tētīm nebūs pa nakti jāstrādā. Un mamai rokas nesāpēs. Bet tad būs prieks.

Jānis. Zinams. Katrs strādās priekš sevis.

Manta. Tad mums būs sava māja ar gaišiem logiem un ar mirtem un baltu grīdu kā saimnieku istabā.

Jānis. Un skaistas drēbes un nekad badu neviens necietīs. Sajūsmā. Es visiem, visiem tā gribu. Tev, zinams, papriekšu. Es atbraukšu un visu atvedīšu. Tev kājas vairs nesāpēs. Tīras nomazgašu tās un

tad es tev kurpes uzmaukšu. Baltas un ar pērlitem apšūtas, tā kā saules meitai pasakā. Tu iesi tad, — kur kāju liksi, tur mirdzēs... Un uz pirkstiem gredzentiņus no skaistiem akmeņiem... Ja, Manta, un tad mums būs dārzi visiem un tur puķes, zini, kā rožu dārzs... vaiņagos vien staigasim. Es ik nakts jau to sapnī redzu... Saule, saule, saule un lauki un pļavas, — viss mums būs. Un kad iesim strādat, tad dziedādami un nemaz grūti nebūs... Tā būs — kad taisnība atburta būs.

Manta. Ak cik tev labi ir, kad tu aizej... Vai, kaut arī es līdz varetu. Vaj tāli tev jaiet?

Jānis. Tāli, tāli; tur, kur saule nenoriet. Pār jūru. Bet papriekšu man daudz jāmacas, man gudram jātiek. Kas nava gudrs, tas taisnības nepazīst...

Manta domā. Pār jūru... Bet tad jau tevi ērglis nesīs. Tad tu būsi ķēniņa dēls. Ķēniņa dēls, tu, Jāni! Gavilēs. Ak, kad es tad tevi redzet varetu! Bet brālīt... Bailīgi. Vaj tad tev būs jāgriež gabals no tavas miesas.

Jānis. Varbūt, arī! Griezišu, ja vajadzēs. Tētis arvien saka, ka bez sāpēm un pūlēm nekas nav labs dabujams. Es varu paciest visu, es jau esmu tik liels.

Manta. Un kad tu nomirsi?

Jānis. Tad... tad būs cits, kas saules meitu atburs. Tu zini, daudzi to grib panākt, kas pasakā teikts, bet vienam tik izdosies.

Manta. Es nu zinu, kurš tas būs. Tas būs tu... tu, tapēc, ka tu esi ķēniņa dēls tagad. Ķēniņa dēls, ķēniņa dēls... Paceļas no prieka un glāsta Jāni.

Maija nāk ar bļodiņu un maizes gabalu. Nu, dēliņ... Še nu... Liek uz galda.

Manta skrien viņai pretim. Māmiņ, vaj zini, kas Jānis ir? Jānis ir ķēniņa dēls, ķēniņa dēls!

Maija. Ej nu, mazā mulķīte, ej... Vaj par to, ka jauna cepure un svārki. Uz Jāni. Iekod nu, dēliņ,

to ceļa maizi, tad jau vareši braukt. Ņem te, kādu kumosīņu gaļas tev izcepu ...

Jānis. Man nemaz, nemaz negribas ēst. Es nevaru tagad. Nudie' negribas ... Vaj nebrauc jau? Skatas ārā. Es tagad kājam arī varetu aiziet. Ceļu paprasītu ...

Manta. Bet, Jāni, tev zābaciņi cauri, raug te. Tev slapjas kājas paliks.

Jānis. Iešu basām. Man jau nesals. Somu pārpleciem un bez bēdas.

Maija sasiem saimīti. Ņem nu, dēliņ, te tavas mantas. Un esi godīgs ... Tad tev visur labi klāsies ... Es jau zinu, tu jau esi labs ...

Andrejs nāk steigšus no āra. Nu, Jāni, nu jabrauc. Jau zirgus jūdz. Uz ceļa klausī lielajiem puisiem, tie jau gan labāk zinās. Pieiet pie skapja. Un tad te ... Te būs tev nauda. Cik jau bija atlicis ... Ruden aizsūtīsim vēl. Ņem nu, puisīt. Noliec vecus naudas papirus uz galda. Sešpadsmit rubļu tagad te ir.

Jānis bučo abas rokas viņam. Mīlo tēt ... Ne, vairak nevajaga ... Pats nopelnišu ...

Maija pieiet pie plaukta, paņem kaut ko no vācelītes. Manu Jānit! Še tev šitas arī. Piemini manis, dēliņ. Liek viņam rokā naudas gabalu.

Jānis. Māt, māt ... To nu gan nevajadzēja. Tev rokas sāpēs ... Būtu zālem pataupijusi. Man kauns ...

Maija. Ņem nu vien, dēliņ, ņem. Kas tev svešumā dos. Nopirksi kādu kumosīņu maizes, kad vajadzēs. Mums jau sava garoza tepat vēl būs. Strādāsim, cik spēsim. Manta klusām sarunājas ar māti un smaida.

Andrejs. Tad nu ej ar', dēls, un dzenies pats pēc savas laimes. Mēs neka tev nevarām dot ... Tu mūsu dzīvi zini ... Nebūs jau tev te arī nekāda prieka. Mācies cītīgi un dzenies un skaties, ka nepakrīti. Un neaizmirsti mūs arī ... Atlaid kādu

ziņu, tad mums vieglāk būs... Ja varesim, palīdzesim.

Manta kuŗa pa lādi meklejusi. Še, brālīt... Bet tu manis neaizmirsti.

Jānis. Tavs gredzentiņš! Bet Manta, Manta! Kur tad tev?

Manta lūgdama. Nu ņem, nu ņem. Labak lai pie tevis stāv. Kad tu paskatīsies, tad atminesi, ka es govīs ganu un katru dien, katru dien par tevi domāju.

Jānis laimīgs. Un tad es tev atsūtišu no tīra zelta.

Maija. Piesargies, dēls, ka ar ļauniem cilvēkiem nesatiecies. Un piemini mūs... Piemini, kā mums jadzīvo pa kvēpiem un putekļiem.

Jānis droši. Nebēdā neka, māt... Kad es būšu liels, tad visi pie manis varesiet dzīvot. Es jūs aizvedīšu, kur būs laba dzīve. Es būšu gan stiprs... Es jaunu māju jums uztaišīšu tad. Ārā balsis.

Andrejs. Lai Dievs palīdz, dēls. Ar drošu prātu var visu panākt. Mācies un dari mums godu.

Saimnieka balss no pagalma skarbi. Nu, kas tur ir ar to puiku. Vaj būs, vaj ne!? Visi satrūkstas un steidzas ķert, ko kuŗš.

Maija raudadama. Ardievu nu, dēliņ! Ardievu! Brauc laimīgs. Skūpsta vaigus.

Manta. Jāni, Jāni! Ņem manu villainiti līdz, ar ko apsegties. Še nu, ņem! Še...

Andrejs, kuŗam Jānis bučo rokas. Vesels, vesels! Bet nu žigli ārā. Jau gaida. No āra kļiedzieni: tpru! Balsis.

Maija. Grāmatīņas paņem. Neaizmirsti! Lūk, še ceļa maize. Jānis iznes savu paciņu un ieskrien otrreiz.

Manta. Ņem nu villainiti, ņem. Man nevajaga. Dod Jānim; villainite nokrīt zemē.

Maija. Lai paliek, meitiņ, lai paliek. Nava laika vairs... Atraksti, dēliņ... neaizmirsti.

Jānis aiz skapja. Mans ceļa spieķis, ceļa spieķis no paegļa. Ņemšu līdzī...

Balss no āra. Nu, vaj būs? Kas tur ir?

Andrejs. Pasteidzies nu, pasteidzies, lai negaida.
Jānis iziedams. Nu veseli, veseli. Nebēdajiet.
Manta mātei. Ķēniņa dēls, māt! Ķēniņa dēls!
Iziet abas ārā, aiz viņām Andrejs. Klētiņa tukša; ārā balsis.
Lai jau Dieviņš pavada! Brauc nu, dēls, brauc.
Jāņa balss. Ardievu, Manta!

Mantas balss. Ardievu, Jāni, ardievu... Dzirdami
ārā zirgu soļi, kas lēnam attālinas; tad paliek viss kluss; ārā
saules spožums.

Andrejs ienāk lēni, nosēstas uz krāģīša. Aizbrauca...
Nogrimst domās, nolaiž galvu.

Maija ienāk klusam ar priekšauta stūri acis slaucidama,
nosēstas uz gultiņas. Nu... Aizbrauca...

Manta ienāk pēc brīža, paliek klētiņas vidū. Ķēniņa
dēls... Klusam. Ķēniņa dēls... Smags klusums.

Priekšgars.

Ceturtais cēliens.

Veji.

PERSONAS:

Andrejs, sirms, salicis, pusakls.

Maija, mazasvecite.

Saimnieks, pusmūžā.

1 }
2 }
3 }
puiši.

Liene }
Ieva }
meitas, kalpones.

Veji:

Kaspars — Andreja tēvs.

Līze — Andreja māte.

Jānis — viņa dēls.

Ilzīte — meitene (Andreja meita).

Pulks puīšu, ar kuriem Andrejs kopā strādājis; veci un jauni.

Skatuve. Maza piekvēpusī istabiņa, caur vienkāršu dēļu sienu atdalīta no lielās saimes istabas. Vidū durvis uz lielo puīšu istabu. Pa labi vidū durvis uz kukņu un āru. Dibenā pa kreisi krāsns mala no otras istabas; gar krāsni liels plats koka sols ar cisam — Andreja guļas vieta. Pie labās sienas dibenā gultīņa ar mazu aizkaru no kājgala — Maijas guļas vieta. Kreisā pusē logs, pie tā galdiņš ar mazu kūpošu lampiņu un traukiem. Pāris krāģiņu. Kreisā pusē priekšā, gar sienu, veca lāde. Pie sienam dažī drēbju gabali. Pie sienas, pa labi, neliels plaukts ar bļodam un podiņiem. Istabā — plāns, no māliem liets; vietam dobes.

Andreju vakars (vēls rudens). Durvis uz lielo istabu plaši vaļā; no turienes nāk gaisma, lielaka kā Andreja istabā. Redzams galds, apkārt soli. Uz galda dažādi trauki un pudeles. Tiek svētītas apkūlibas. Puīši un meitas ēd, dzer, dzied un joko. Andrejs sēd savā istabā uz gultas un domā. Maija uz krāģiņa lāpa zeķes.

1. kalps paceldams glāzi pie galda. Uz veselību!
2. kalps. Tad sveiks!
3. kalps vecakais. Uz tavu laimi! Saskandina un dzer.
1. kalps. E! Liene, panāc šurp, iedzer!

Liene iz dibena. Paldies par labu sirdi! Dzer vien pats.

2. kalps. Ieva! Vesela būšana! Uz to grūtu darbu bērēm!

Ieva. Ekur strādātajs! Tik vien jau bija pa vasaru, kā uz meitam škielet. Nu lielas... Smieklī.

3. kalps. Še tev! Krietna mute tai Ievai.

2. kalps. Ko tu teici? Pagaid, es tev pateicības aiznesišu. Pieceļas un ķer Ievu. Še, dzer bēres vasarai! Lej no glāzes mutē viņai.

Ieva raudamās. Uja, uja! Vaj prātu jau apdzēri? Ko laizies kā āzis. M...ā! Pie kāķa!

2. kalps palaizdams. Vaj smeķēja? Vesela būšana!

1. kalps. Prasi vēl? Kas tad smeķēs, kad siltais nesmeķē. E, sveiki! Pieskandina un dzer.

3. kalps. Nu, i karsta vasara bija šogad. Pasutinajām kauliņus! E, kad strādā, tad strādā.

1. kalps. Es vinneju derību uz pļaušanos. Visus muižas puīšus nopļāvu. Lēji!..

2. kalps. Mēs trīs padarijām vairak kā Mežinieku pieci puīši. Veseli!

Ieva. Strādnieki... Kažoka neatpogāja visu vasaru...

2. kalps. Sieviešu tauta, ko jūs ziniet. Sen būtu izputejuši, ja puīšu nebūtu pasaulē.

1. kalps. Tu, brāl, sieviešus nezaimo. Sievieši arī, brāl, ir dūšīgi... Un vaj zini — es gribu uz pavasari preceties. Atskatas uz meitam.

2. kalps. Tad tu dzied' to dziesmu: Dzied. Pūt vējiņi, dzen laiviņu, Aizdzen mani Kurzemē... Liena tak kurzemiece no laika gala... a tu — vidzemnieks.

1. kalps kā nedzirdedams uzsāk. Pūt vējiņi, dzen laiviņu, Aizdzen mani Kurzemē. Visi dzied līdzī vienbalsīgi. Kas ta par niekošanos! Kad dzied, tad dūšīgi. Klieudz viens pats. Kurū krogu es izdzēru, Kam noskrēju kumeliņ! Tā vajaga dziedat! Meitas smej. Ko, jūs tur mani mēdisiet? Nu redzesim. Skrien uz istabas malu, dzirdama meitu kliegšana, tad iznāk atpakaļ un sāka:

Parauj velns to vecu Līzi,
Vecu Līzi...
Ar visām grabažam.

A—ū! Paga'! Ko vecais Andrejs tur dara viens pats. Andrej, uhu! Nāc dabusi no manis kādu glāziti drapju. Andrejs nedzird. Uhu! Pagaid', es tev varu pienest klāt. Pieceļas, paņem pilnu glāzi groka un ieiet Andreja istabiņā. Se, izprovē; tiks mīkstaki kauli. Nosēstas blakus.

Andrejs. Vaj Ješka? Ne, ne dēls. Lai paliek, es jau nevaru neka panest vairs.

1. kalps. E, niekus! Vaj mirsi no tās lāses? Dzer, kad tev dod. Sodien tik — rīt jau atkal vairs neka. Nedabūsim atkal kādu gadu... Nu! Liek pie mutes.

Maija. Liecies nu mierā, lielais! Vaj nu kauna nemaz nava, vecam cilvēkam uzspiest. Tu redzi, ka viņš jau pavisam slims.

1. kalps. Mamiņ... Sievasmāt! Sadzersim tad labak mēs. Iet pie viņas. Mums labak sapasēs. Ievelc, tad redzēsi, kāds salds miegs būs. Ne, nūdie', paraug' drusku. Saldens!

Maija. Ne grēka, neka vairs! Ej, iedzirdi labak Lieni. Ko nu mēs, veci cilvēki... Neesam jau arī neka ne sējuši, ne plāvuši, par ko tad lai priecajamies. Ej nu ej...

1. kalps. Ak nu! Es arī neesmu neka sējis, ne plāvis priekš sevis. Bet pietiks visiem! Dzer nu, dzer. Nūdie', sievasmāt... Tu jau vēl neesi nemaz tik veca.

Maija. Ko nu smeij, dēls, vēl mani. Gan pašam vecums pienāks kādureiz...

1. kalps. Kad nu negrib neviens, negrib. Bet uz to vārda dienu Andrejam gan vajadzēja baudīt! Pieceļas, iet uz otru istabu. E! puiši, meitas, Andrejam šovakar vārda diena. Uz Andreja veselību. Urā! Nosēstas pie galda; citi trokšņo. Liene lej vēl tēju.

Saimnieks ienāk kalpu istabā un parādas pie galda; padrukns, vaļīgās drēbēs. Nu, puīši, kā iet! Iedzeriet nu, iedzeriet. Tika jau strādats. Nu, vaj silti ir?

Puīši. Paldies, saimniek,
Mums neka netrūkst.

Lai jums veselība! Ir diezgan visa.

1. kalps. Nu, saimniek, šogad mums bagats gads. Lai Dievs dod arī citu gad'.

Saimnieks glaimots. Nekas, audzis labi ir. Rudzu — 300 pūru. Miežu — 200, kartupeļu visi 400 būs.

3. kalps. Es domāju mūsu saimnieks šogad bagataks par visiem kaimiņiem būs. Mana vecene arī tā teica. Viņa prasījusi cik citiem tās labības.

Saimnieks glaimots. Nu, kad bagats saimnieks, tad bagāti puīši arī būs. Visiem jāizmaksā...

2. kalps. He, he, he, he, saimniek. Tā saka, ka puīšiem nekad slikts gads neesot. Tas ir taisnība. Vaj saimniekam aug vaj neaug, — puīšam vienmēr tiek. Ne krusa nosit, ne saule nospiež, ne ugunī sadeg.

Saimnieks. Redz nu! Kas kalpiem nekāit šinīs laikos. Dzīvo bez bēdas, kā kungi.

1. kalps. Jūs gan, saimniek, ar mums kādu glāzīti varetu izdzert. Labība jau bija laba. Pļavas arī.

Saimnieks. Nu, sadzersim, sadzersim. Meitas arī. Visi paņem glāzes un pieskandina.

Puīši un meitas. Lai dzīvo mūsu saimnieks!
Uz viņa laimi! Sveiki! Lai veselība!

Saimnieks. Sveiki, puīši! Strādājiet arī uz priekšu tāpat! Dzer.

Puīši pulkā. Urā! Lai dzīvo mūsu saimnieks!
Maija paklusam. Dzirdi... Laikam saimnieks. Saraujas.

Andrejs. Ko, saimnieks? Vaj pie puīšiem tepat? Paraujas vairak uz kaktu, paliek mazaks, nemierīgs. Vaj viņš nāk šurp? Ko?

Maija. Dzer ar puīšiem apkūlibas. Dzi', kā kliez...

Kad tik nenāk... Saimnieks, piecēlies no galda, virzas uz Andreja istabas pusi.

Saimnieks nākdams. Japarauga, ko Andrejs dara. Ienāk, rokas sabāzis bikšu ķešās; aplūko vienu, otru, zobgalīgi. Nu, kā tad nu labi iet?

Andrejs bailigak. Vaj saimnieks? Ja... Mēs jau klausamies, ka puišiem priecīgi iet. Nu jau tie lauku darbi arī nobeigti... Laikam bagats gads, saimniek, šogad...

Saimnieks. Hm... ja... Nekas. Nu, kā tad jums? Vaj tad esiet ar' ko plāvuši? Rudenī jau visi augļus saņem. Brīdi klusums; Maija bailīgi skatas uz Andreju.

Andrejs. Ko man Dievs devis, tas ir; nespēks un vecums. Ak!.. Noptūšas.

Saimnieks. Nu, ar tādu mantu nu gan tālu netiks... Bet lai nu tas. Apsēstas uz krāģiša. Es nu gribeju runāt šoreiz nopietni. Kā tad nu būs reiz ar to nomaksu? Vaj nebūtu gan jau laiks?

Andrejs kā satrūcies klepo. Ko? Ak tā... Nezinu gan, kā nu...

Saimnieks asak. Nu, kas tur ko nezina. Tu tak labi zini, kā mums norunats. Piecpadsmit rubļus par šito istabu. Un es tak ne graša neesmu dabūjis. Ko tad jūs īsti domājat? Andrejs drudžaini knibinas ap savām drēbēm. Nu?

Maija bailīgi uz Andreju. Runā nu tak, Andrej. Lūdzies saimnieku... Tagad jau gan nevarēsīm vēl...

Andrejs. Ak, jau nu... Jamaksā vien jau būs. Vaj tad nu es par velti gribu dzīvot. Tik jau šovasar grūta vasara bija.

Saimnieks. Grūta vasara! Ja, kas tad pie tā vainīgs? Ko tad es tev varu darīt? Tu vienmēr teici: ruden, ruden. Nu ir jau sen rudens.

Maija pazemīgi. Viņam šovasar tās kājas pavisam beigtas. Būtu jau kādu kapeiku nopelnījis. Ar rokam jau vēl varetu.

Andrejs. Ak, saimniek! Paldies, ka jūs mani pieņemat. Būtu spēka gadi, vaj es te sēdetu? Vaj es te smilkstetu kā suns, visiem pa kājam? Kur iesi, kur paliksi... Viss jau tumšs... Pažēlojiet vēl...

Saimnieks uzlec. Pažēlojiet, pažēlojiet! It kā kad es zvērs būtu. Es nevienam ļauna negribu. Bet ko tad lai es daru? Nu, apdomajiet labi. Te jums siltums, pajumte — dzīvojiet bez bēdam. Nu, vaj es jūs aicināju, vaj saucu? Paši nācāt un lūdzāt: ielaid, ielaid... gan samaksasim. Nu, un es ielaidu. Es negribu neviena apkrāpt, ne piespiest. Bet te tak nava nabagu māja; es tā nevaru cilvēkus par velti pieturet...

Maija. Daudz laba mums esiet darijuši, saimniek. Lai tas Kungs jums atlīdzina, ko nu mēs, vārgi cilvēciņi. Uz Andreju. Palūdzies nu no saimnieka, lai pagaida vēl. Kad tiks labaks, nopelnisi.

Saimnieks atmet ar roku. E! Palūdzies, palūdzies... Ne man vajaga kādas lūgšanas, ne es jums gribu ko uzspiest... Runasim skaidri: es citadi nevaru — pa ziemu daudz malkas vajadzēs, ar ko visu apsildīt... un tad man citi prasas, kuņģi maksās daudz vairak... Tad tā: līdz ziemassvētkiem samaksā, Andrej. Ja nevari — ej meklē, kur labak... Vecs jau esi, bet ko es tur varu darīt. Ej uz nabagu māju... Tad tā! Dzirdeji?

Andrejs gurdeni. Būs jau jaiet, saimniek... būs jaiet.

Saimnieks. Nu tad — zini. Apnicis man jau ir ar jums te vienmēr vazaties. Kā zini, tā dari. Iziet pa durvim uz kalpu istabu; tur trokšņo un smejas.

Andrejs čukstoši. Maija!.. Maija! Aizver tās durvis. Ej, aiztaisi cieti... cieti. Maija lēnam aizver durvis uz kalpu istabu; paliek tumšaks. Vaj tie tur neviens nedzirdeja? Vaj viņi nezin?... Cieti aizver durvis! Cieti.

Maija. Neka nedzirdeja. Tak jau zinās. Vai dieniņ! Es domāju, ka tā būs. Es teicu.

Andrejs. Ko viņš teica? Uz nabagu māju mums jāiet. Mums? Kā supiem ziemas aukstumā salt. Tas ir tas gals! Visiem zem kājam esam... A, ha, ha! Krata galvu.

Maija. Nesak' nu vēl neka, negaudies. Varbūt atļaus vēl palikt te. Es lūgšos, uz ceļiem metīšos. Varbūt palīgs gadīsies...

Andrejs... pieceldamies. Nerunā vairs par to... viss ir nieki. Maija, kur tu esi?... Aha, te. Iet lēnam pie viņas. Tad klausies, ko es tev pateikšu, tā ka neviens nedzird. Klausies, Maija. Sapem viņas roku, ar aizturētu rūktumu. Nu mēs esam lieki pasaulē... lieki!

Maija. Japacieš viss... Vajadzēs vēl dzīvot. Es iešu vēl strādat.

Andrejs kā nedzirdedams. Vaj tu dzirdeji, ko es teicu: lieki mēs esam! Kļiedzoši. Lieki! Lieki! Saproti?

Maija. Nekļiedz, Andrej, tā... Saimnieks tur ir, dzirdēs... Paliec mierā. Panesisim visu, kas mums jānes. Atsēsties, esi kluss... kluss... Pieved viņu atpakaļ pie sola.

Andrejs paliek kluss un rāms. Ja, ja, Maija, panesisim. Mēs jau varam panest. Līdz galam vajaga panest... Sastingst, nolaiž galvu; arī otrā istabā tiek viss kluss. Maija pieiet pie lodziņa un lūkojas ārā. Nederīgs, nederīgs... Bet reiz bija citādi.

Maija. Kur tie laiki... Kam tos pieminet.

Andrejs kā pie sevis. Reiz es nebiju nederīgs. Tad es biju tāds, kā tur tie... Tad visiem manis vajadzēja. Ar šitām rokām, skaties, dzelzi vareju saliekt... Ak, kas par spēku bija! Tad es nebiju lieks. Atskaties atpakaļ — ar acīm nevar pārrēķināt sava ceļa. Kalnus esi pārcēlis ar savām rokām... Nu vari aiziet... Nost ar cilvēkiem! Nu uz ceļa esi visiem...

Maija. Paciet... Gaidi... Jānis nāks atkal pie mums. Es viņu sapnī redzeju, bija atnācis. Skaists un bagats un tevi nobučoja.

Andrejs stīvi lūkojas uz viņu. Jānis nāks atpakaļ? Neapsmej manis.

Maija. Nāks, nāks reiz. Es zinu, ka nāks. Viņš mūs nevar aizmirst. Viņš nāks, varbūt jau rītu. Un tad neviens mūsu neaiztik. Jānis ir tagad liels un stiprs.

Andrejs. Vaj nepietiek tev ar divdesmit gadu gaidīšanu? Vaj ta' nav diezgan, ka sapnī redzi? Ne, ne... nekas nenāks vairs, kas ir aizgājis. Kā saule nenāk atpakaļ, kad vakara pusē ir. Kā ūdens netek iz jūras ārā... Gadi, gadi... Viss kā no-
plauta zāle!

Maija aizvelk lakatu acim priekšā. Klus', Andrej, klus'. Cīnities vajaga un paciest. Paņem zeķi un sāk lāpīt.

Andrejs. Es pacietišu, es pacietišu. Es cīnišos. Visu mūžu es esmu cīnijies; es esmu pret stāvu kalnu rāpīes un kur es esmu ticis? Ja, es pacietišu. Zemi es esmu ar saviem sviedriem apsējis kā ar bagatu sēklu un — kas man ir audzis? Neauglīga sēkla ta bija, Maija. Vilkazobi tur ir auguši. Zem skaidra debeša es esmu audzis un saulē skatījies, un nu ir tie melnie griesti, kas mani spiež arvien zemāk un zemāk... Manas acis un mani mati ir no saules izbalināti, asinis dzīslās ir izsusejušas, aizkaltušas... Ko es esmu panācis? Vilkazobi man ir auguši... Melni vilkazobi — viss lauks...

Maija. Vilkazobi vien... vilkazobi. Raud.

Andrejs. Es pacietišu, Maija, es jau ciešu. Nava tādas dienas un stundas, kad es nebūtu cietis. Tu zini, uz kuriem mēs kājas āvām... Kur mēs tikām? Ko panācām? Kur dzimis, tur janomirst... Pa lāsītei, pa pilītei asinis iztecinaju uz svešiem tīrumiem — iearu savu spēku zemē, apglabāju... nekas nava dīdzis. Ik dienas, ik dienas trūkums

kā suns kauca pie durvim; visu, ko rokas sastrādāja, visu pametu viņam... Ko tad vēl es nevarētu panest? A—h a—ah! Bērnus... bērņus... Paceļ roku, stīvi uz zemi rādidams. Bērnus apraku; pats savus bērņus, kuŗi man smējās... Nu neka vairs... neka...

Maija skaļi raud. Jāni, mans Jāni, ah—ha, ha, ha...

Andrejs. Paciet, Maija, paciet! Mēs esam divi lieki cilvēki. Mums jaiet ubagot. Zemes augļi nava priekš mums. Neraudi... paciet. Ēdisim vilkazobus. Neraudi, Maija, neraudi. Pieceļas, iet ar izstieptām rokām uz viņu. Kur tu esi?... Paciet! Aizmetas nejauši aiz ķebliņa un pakrīt uz zemes.

Maija. Andrej! Nu celies, celies... Mēģina celt.

Andrejs. Zeme... zeme... Ne, nekas, nekas. Man labi, man labi tepat. Ne, ne — necel! Es varu palikt. Es būšu mierīgs. Rauga ar roku visapkārt. Zeme... Te, te... Liek roku. es visu esmu nolīcis. Te mans spēks un mani soļi, — viss te ir paglabāts; visi mani dārgumi. Zini, Maija, kas man mantas. Viss te guļ. Un kails... Viss dziļumā... Guleju, lūk, te es, kad — piekūsis biju. Zeme dzēra manus spēkus — nepiedzēra... Vēl vajāga, vēl. Piecdesmit gadus kalpoju... ha, ha, ha... kā vergs. Ne zālite man nedīga, ne puķīte neuzplauka no viņas... Ne, ne, Maija, necel... es gribu būt te... Te, te, te, te... te ir mans mitekļis... Ha, ha, ha, ha, ha. Kā drudzī nomezdamies uz māla kula. Zeme!.. Tu, labā zeme! Tu mīļā zeme! Visu tu man paņēmi. Ņem nu šos kaulus, ņem! Ņem manas sakaltušās dzīslas; šīs kājas, rokas. Ver vaļā savus kambarus, tu, nabagu nams, ha, ha, ha... Apslēp mani no kauna... Ņem, ņem, Klīdzoši. ņem! ņem!! aha, ha, ha... Nokrīt uz mutes, rokas ar pirkstiem ķēras zemē.

Maija uztrūkstas. Andrej, Andrej, celies. Nu, Andrej, nebaidi manis. Andrej, Andrej! Paceļ viņa galvu. Nu, neklīdz, neklīdz. Nakts, visi guļ. Esi mierīgs. Nu, paciet šoreiz.

Andrejs klusu vaidedams, mēģina celties. Nekas, nekas... Es paciešu, jau paciešu.

Maija. Kuš! Nāks...

Balss iz kalpu istabas. Klieudz. Dzirdiet? Ne nakt' miera nav...

Andrejs. Kuš! Maija, pacel mani, pacel. Ne, es jau pats varu... Vaid klusu. Nekas. Neraudi; vajaga paciest. Es iešu, iešu.

Maija. Kur iesi?

Andrejs. Iesim uz nabagu māju. Pazemosimies, Maija, pēdigo reiz. Pacietisim, ko Dievs mums uzliek. Nevienam pa kājam nebūsim. Mēs divi lieki esam — es un tu. Apliek roku ap kaklu. Es un tu.

Maija. Gan rasies palīgs.

Andrejs klusi un pazemīgi. Ne, Maija, iesim. Aiznesisim tur mūsu dienas. Tur mums vieta. Tūlit rītu iesim. Te mums nekas nepieder. Pazemosimies. Nosēstas uz krāģiņa, paliek kluss; pēc brīža. Duset, duset... Es iešu duset. Diena ir beigta. Nakts...

Maija. Iesim. Ir laiks. Klusam! Visi gul jau. Andrejs aiziet pie savas lāviņas, aptausta, novelk svārkus, noliekas lēni, apsedzas ar svārkciem. Maija pieiet, aizliek ārsdurvim krampī priekšā.

Andrejs. Klusu, Maija, ir nakts... Dod ūdens lāsi! Maija padod ar mazu krūzīti. Nu ir labi, nu ir viegli. Nu ir miers... miers. Ej gulet.

Maija. Ak, Dievs! Nu miers. Sakārto savu gultiņu, nodzēš mazo lampu un noliekas. Smagi nopūšas. Paliek tumšs — tikai no loga bāls atspīdums, kurš neļauj priekšmetus saredzēt; spiedoša baisma. Visa māja dziļā naktī; pēc brīža kalpu istabā sienas pulkstenis nosit divpadsmit. Sītiēni gausi, skanoši, piemakuši atbalsojas sienās; atkal dziļš klusums un tumsa — —

Veļi. Āra durvis lēni vežas, kā pašas no sevis. Dzirdama klusa dziedāšana, vienbalsīga, bez vārdiem un motīva — ir tik vieglas, glāstošas skaņas. Dziedāšana dzirdama kā no liela pulka. Tad nāk veļi viens pēc otra istabā. Viņi ienes it kā vieglu zilgani baltu gaismu sev līdz; viņu sejas spīd zilganā fosforiskā spožumā, kā apskaidrotas; gaita viegla, nemanāma; viņi vairak peld pa telpu, kā let. Baltas, gaņas līnu audekla drēbes, it kā sadzeltejušas kapā. Rokās visiem mazas aizdegtas

svecītes; liesmas plīvinas; vienam otram zaļas egļu skuju rokā. Starp viņiem dažī bērni. Lēni, ritmiski dziedādami viņi ienāk un nostājas pie Andreja guļuvietas; dziedāšana pamazām apklusē. Kāds tēls uzliek Andrejam roku uz galvas; visi paceļ svecītes gaisā. Pa visu laiku veļi tikko manāmi kustas no vienas vietas uz otru.

Andrejs pamodies. Kas mani sauca? Kas mani modināja? Skatas izbrīnījies. Gaišs... Balti ļaudis. Kas viņi ir?

Kāds tēls. Andrej, vaj tu manis nepazīsti? Andrejs skatas viņa sejā un klusē. Vaj tu manis nepazīsti?

Andrejs. Ne.

Tēls. Vaj tu manis nepazīsti vairs? Skaties manās acīs.

Andrejs kā mozdāmieš. Mans tēvs!

Tēls. Ja, es esmu tavš tēvs, Kaspars. Vaj nu mani pazīsti?

Andrejs. Nu pazīstu. Tēls liek viņam pirkstus uz acīm.

Kāds cits tēls. Andrej, vaj tu manis nepazīsti?

Andrejs skatas ilgi. Nu pazīstu, nu pazīstu. Māte...

Tēls. Tava māte, dēls... Uz zemes mani Līzi sauca. Liek pirkstus uz viņa acīm. Mans dēls! Tēli pašķīras, dodami ceļu; pa vidu nāk maza meitenīte, baltiem, gaišiem matiem.

Meitenes tēls. Tētiņ, tētiņ!

Andrejs. Kas tur sauca? Tas bija kā no kapiem.

Meitenes tēls gluži klat. Tētiņ, vaj manis nepazīsti vairs?

Andrejs kā raudādams. Mana Ilzīte! Izstiepj rokas tai pretim. Mana meitiņa!

Tēls aizkar viņam acīs pirkstiem.

Kāds cits tēls tuvojas pa vidu. Tēt, paskaties šurp.

Andrejs priekā. Mans Jānis! Mans mīļais dēls!

Tēls pienākdams. Vaj tu manis atminies, mans mīļais tēvs?

Andrejs raud no prieka. Mans dēls, mans dēls nu atkal mājās...

Tēls. Es esmu mājās.

Andrejs. Kur tu biji, mans dēls?

Tēls. Es biju mājās...

Andrejs kā domadams. Mājās...

Tēls. Aiz nakts, pie saulītes. Sen, sen jau tur esmu.

Andrejs. Tu aizgāji no mums.

Tēls. Es aizgāju un atradu to zemi, kur miers un saule... Es atradu, tēt. Liek pirkstus uz viņa acīm.

Tēli cits aiz cita.

Es ar tevi kopā lietū biju...

Mēs kopā zemes velenas cēlām.

Es dūmos rijā tevi redzeju.

Mēs vaidejām abi zem egļem rudens naktī.

Vaj tu mani pazīsti vēl?

Visi. Vaj tu mūs atminies vēl, Andrej?

Andrejs pārvelk ar roku pār acīm, kā slaucidams un vērodams. Atminos, atminos.

Kāds tēls iz vidus, vēstoši un skaidri. Tad sataisies, Andrej.

Tēli viens aiz otra. Sataisies! Sataisies! Paceļ atkal svecītes.

Andrejs pie sevis. Sataisies...

Kaspara tēls. Rit ir tava diena, Andrej.

Līzes tēls. Tava diena...

Tēli viens aiz otra. Tava diena...

Andrejs pie sevis. Tava diena...

Jāņa tēls. Un mēs tev jaunas drēbes atnesām uz tavu goda dienu. Skaties te... Veji pienes viņam garu, baltu apģērbu. Uzvelc, un esi tāds kā mēs. Apliek Andrejam veju drēbes.

Andrejs laimīgs. Nu tik baltas drēbes! Ak, Dieviņ, kur tad es tāds iešu. Tādas drēbes!

Jāņa tēls. Tās tu esi nopelnījis no saules. Tu strādāji tik grūti un sviedri tad lija tavā ceļā.

Kāds cits tēls. Tu biji uzticīgs visu savu laiku.

Kāds cits. Ar tavām melnām dienām viņas balti ir mazgātas.

Jāņa tēls. Ta ir tava alga, tēt. Ik dienas tu vienu

baltu pavedienu ieaudi savā apgērbā. Tagad tu esi beidzis savus darbus.

Kāds iz pulka. Tu esi beidzis...

Ilzītes tēls pienāk, nometas ceļos pie Andreja kājam. Tev kājas sāpeja, tēt. Nu tev vairs nesāpēs. Es tev kurpes atnesu. Tās ir priekš sāpošām kājam. Noliek pārju kurpes viņam pie kājam.

Andrejs. Vaj tu priekš manis tās kurpes, meit? Ne, ne, es nevaru tādas nesat. Man tik netīras kājas. Es nevaru.

Ilzītes tēls. Tavas kājas jau ir nomazgatas un baltas. Apauj viņas. Es palīdzēšu. Uzvelk viņam kurpes kājās.

Andrejs. Meitiņ, meitiņ, kam tu man to?

Kaspara tēls. Tev ir jaiet.

Kāds iz pulka. Sataisies!

Andrejs kā domās. Ja, es zinu, man ir jaiet. Uz nabagu māju man rīt ir jaiet. Es iešu.

Jāņa tēls. Tev jānāk mums līdz. Pie saulītes aiz nakts. Rasiņā skaidrā un bezgala spožumā.

Kāds iz pulka. Rasiņā un spožumā.

Jāņa tēls. Tu būsi mūsu viesis šodien, tēt. Un uz nabagu māju tu neiesi. Mēs tevi gaidijām. Mēs galdu klājām un sēdekli priekš tevis nolikām. Tu mūsu pulkā sēdesi.

Andrejs kā sapņos, aizgrābts. Priekš manis galds ir klāts! Man ir mielasts sarīkots. Un manis gaida. Ak, es iešu, es iešu... Jāni! Bet es esmu nabags. Man būs kauns.

Kāds tēls. Tu esi mūsu viesis.

Kāds cits. Tu būsi tāds kā mēs.

Līzes tēls. Mēs tevi gaidijām. Un es tev vainadziņu atnesu. Priekš tevis tikai. Uzceļ vainadziņu no mirdzošām puķem gaisā.

Andrejs. Vainadziņu priekš manis! Es neesmu pelnījis to.

Līzes tēls. Uz zemes tev puķes neauga. Pie

mums viņu daudz tu esi sastādījis. Ņem! Uzliek vainadziņu Andrejam galvā.

Kāds tēls. Pacelies, Andrej! Ir laiks!

Kāds cits tēls. Ir laiks!

Vēl cits. Ir laiks!

Andrejs pieceļas. Es varu redzēt tik skaidri. Tik vieglas kājas! Mēģina iet. Tik viegli soļi! Es iešu... Es iešu...

Ilzītes tēls. Ņem uguntiņu, tēt. Paceļas uz pirkstu galiem un ieliek Andrejam rokā svecīti, aizdedzinātu no savas.

Andrejs aizgrābts. Ir tik gaišs! Ir tik spožs! Ak, es nevaru, nevaru vairs... Raud un slauka asaras baltā apģērba piedurknē.

Kāds tēls iz pulka. Viņš ir mūsu viesis.

Kāds cits. Skūpstiet viņu.

Jāņa tēls. Tu būsi pie mums. Skūpstā lēni viņu uz lūpām. Tēli tad viens pēc otra pieiet un skūpstā nedzirdami viņu uz lūpām un atkal atgriežas. Kad Ilzītes tēls pienāk, Andrejs nevilus nometas ceļos un tā viņu noskūpstā vispēdīgi. Tad atskan veļu dziedāšana — tā pati, bez vārdiem un motīva, vienbalsīga, dziļa un spēcīgāka kā iepriekš. Visi apstājas Andrejam riņķī, tā ka viņš tiek ņemts vidū.

Kaspara tēls. Atveriet vārtus, viņš iet! Durvis veras lēni, kā pašas no sevis.

Kāds cits. Atveriet vārtus!..

Līzes tēls. Kaisiet skujiņas, viņš iet! Veļi met ceļā zaļas egļu skujiņas; tās samītas smaršo.

Kāds cits tēls. Kaisiet skujiņas... Dziedāšana pieņem, svecītes ir paceltas augstu gaisā. Spožums piepilda visu istabiņu; redzami melnie griesti un istabas lietas; redzama Maija, kuŗa dziļā miegā guļ uz savas gultiņas.

Andrejs vidū. Tik vieglas kājas. Tik viegli soļi! Es eju, es eju! Gājiens iziet lēnam pa āra durvīm; gaisma kļūst arvien vājāka un vājāka, dziesmas skaņas zūd iz tālienes. Kad pēdējais ir aizgājis, istabiņā paliek atkal tumšs un kluss un nakts miers; tikko saredzams mazs gaišumiņš no āra — mēneša gaisma aiz mākoņiem.

Maija paceldamās pussēdus, kā iztrūkusies. Andrej! Klusums. Andrej, Andrej! Klusums. Viņa pieceļas steigšus,

aizdedzina lampu, vāja gaisma izlīst pa istabu. Andrej!
Viņa steidzas pie Andreja gultas. Andrejs guļ uz muguras,
rokas uz krūtīm. Maija paņem viņa rokas. Andrej! Es
redzeju sapni... Klusums; viņa pieliek seju klāt un skatas
viņā. Tad sastingst no bailēm, nokrīt ceļos un paliek ar paceltu
lampu rokā tā, ka redzams nomirusāis Andrejs. Viņš aiz-
gāja. Viņš aizgāja... Viss paliek atkal kluss.

1908.—1909.

Priekšskars.